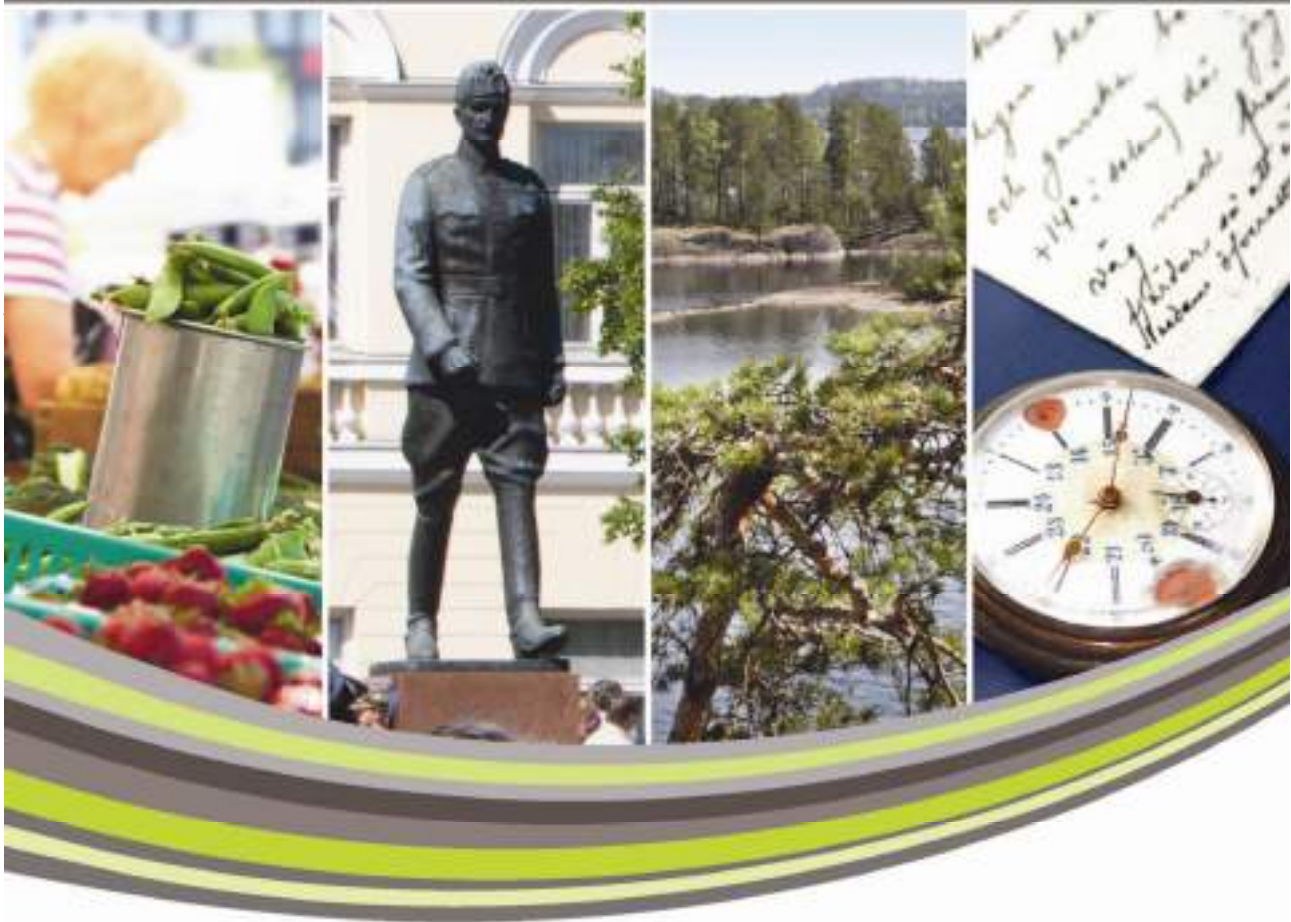

Kivikaudesta digiaikaan.

LOPPURAPORTTI

**KULTTUURI-
PERINTÖ**

Valtakunnalliset
kotiseutupäivät
Mikkelin seudulla
2.-5.8.2012

Suomen
Kotiseutuliitto

Eihä-Säätiön
SÄMÄN
MAAILMÄ

www.mikkelinkotiseutupaivat2012.fi

JÄRJESTELYTOIMIKUNNAN PUHEENJOHTAJAN YHTEENVETO

Vuoden 2012 Valtakunnalliset kotiseutupäivät Mikkelissä, Suomen parhaassa kaupunkikeskustassa 2012

64. Valtakunnallisille kotiseutupäiville Mikkeliin kokoontui 2.–5.8. lähes 350 kotiseutuaktiivia eri puolilta maamme. Etelä-Savon sydämessä, Mikkelissä, Saimaan rannalla, monipuolinen kulttuuritarjonta loi hyvät puitteet päivien järjestelyille. Seminaarit ja ideakammarit herättivät vilkasta keskustelua kotiseutuväen keskuudessa ja monet saivatkin uusia eväitä kotiseututoiminnan kehittämiseen. Torin ohjelmalava ja kotiseutumarkkinat täydensivät seminaareja ja retkitarjontaa ja tarjosivat nähtävää myös suurelle yleisölle. Erilaiset oheistapahtumat Mikkelissä ja Mikkelin seudulla keräsivät myös kiinnostuneen yleisön ja toivat kotiseutuaatetta esille myönteisessä hengessä.

Kotiseutupäivien valmistelu oli aloitettu jo hyvissä ajoin vuonna 2008, jolloin Mikkeli-Seura ry teki aloitteen päivien saamiseksi Mikkeliin ja Mikkelin seudulle. Kaupunginhallitus päätti kokouksessaan 30.6.2008 suhtautua myönteisesti Mikkeli-Seuran aloitteeseen. Seutuvaliokunta, jonka muodostavat edustajat Hirvensalmelta, Kangasniemeltä, Mäntyharjusta, Ristiinasta, Pertunmaalta ja Mikkelistä, osallistui kustannuksiin 19 500 eurolla. Etelä-Savon maakuntaliitto tuki hanketta 57 302 eurolla. Myös Juva ilmoitti haluavansa olla mukana kotiseutupäivien järjestelyissä. Kaikista edellä mainituista kunnista valittiin edustajat päätoimikuntaan vetovastuun jäädessä Mikkelin kaupungille.

Aluksi päivien suunnittelusta vastasi toimikunta, jonka tehtävänä oli hakemuksen valmistelu Suomen Kotiseutuliitolle, päivien teemojen valitseminen, yhteistyökumppaneiden kartoittaminen sekä rahoituksen suunnittelu. Alun suunnittelu- ja hakuvaiheen jälkeen päivien pääsihteeriksi valittiin kulttuuri- ja vapaa-aikasihteeriksi Helena Partanen, joka jäi eläkkeelle heinäkuussa 2010. Hänen työtään jatkoi v. pääsihteerinä kulttuuritoimenjohtaja Matti Liukkonen. Matti Liukkosen jäätyä eläkkeelle heinäkuussa 2011, valittiin FM Kristiina Markkula hoitamaan päivien käytännön järjestelyt.

Päivien teema ”Kivikaudesta digiaikaan – Kulttuuriperintö” oli näkyvästi esillä mm. seminaarin aiheena. Mikkelissä on maan toiseksi suurin arkistoalan keskittymä, jossa Elinkeinoelämän keskusarkisto ELKA, Mikkelin maakunta-arkisto ja Kansalliskirjaston digitointi- ja konservointikeskus sekä säilyttävät että saattavat kansallista kulttuuriperintöä sähköiseen muotoon, kansalaisten saatavuttaviksi. Mikkeli on myös yksi vahva ehdokas uuden keskusarkiston sijaintipaikkakunnaksi. Mikkelin seutu ponnistaa historiastaan, mutta haluaa samalla olla myös moderni palvelukeskus, jolle sähköisen asioinnin ja arkistoinnin kehittäminen on yksi kärkialoista.

Vesistöt, Saimaa ja Puula suurimpina, ovat leimallisia eteläsavolaisessa maisemassa. Täällä on aina osattu arvostaa puhdasta lähi- ja luomuruokaa ja kotiseutuvieraat kiittelivät heille tarjottua ruokaa. Mikkelin kuuluisa tori on jo yli 250 vuotta toiminut kaupanteon keskuksena ja paikallisten, vapaa-ajan asukkaiden ja matkailijoiden kohtauspaikkana. Kotiseutupäivien avajaiset torilla keräsi-

vätkin runsaan yleisjoukon. Mikkelin kaupunki sai tänä vuonna palkinnon vuoden parhaasta kaupunkikeskustasta, mitä oli iloiseksi esitellä tulleille kotiseutuvieraille.

Sivistystoimenjohtaja Heikki Hirvonen esittelee kotiseutupäivien vieraille jaettavaa pellavakassia lehdistötilaisuudessa 4.8. Kuva: Soile Kuuva.

Mielestämme Valtakunnalliset Kotiseutupäivät 2012 Mikkelin seudulla onnistuivat erittäin hyvin ja olemme iloisia siitä, että saimme ne järjestää. Mikkelin seutu ja Etelä-Savo tulivat näin tutuksi monelle, jotka eivät aiemmin olleet koskaan käyneet täällä. Uskomme, että he vierailevat täällä myös uudestaan nyt kun ovat löytäneet tien Etelä-Savoon.

Kiitän kaikkia tapahtumaan osallistuneita antoisista kotiseutupäivistä ja erityisesti kiitän kaikkia henkilöitä ja organisaatioita, jotka olivat mukana päivien järjestelyissä ja antoivat oman panoksensa päivien onnistumiseksi.

Heikki Hirvonen

sivistystoimenjohtaja

Mikkeli

TEEMA

Mikkeli-Seura ry ja asiaa valmistellut työryhmä ehdotti 64. Valtakunnallisten Kotiseutupäivien teemaksi "Kulttuuriperintö – kivikaudesta digiaikaan". Tarkastelun kohteena oli kulttuuriperintö, sen ominaispiirteet ja rooli sekä paikallisen että alueellisen identiteetin luojana ja omaleimaisuuden lähteenä. Pyrimme myös selvittämään sitä, miten kulttuuriperintöä voidaan hyödyntää ja tuotteistaa erityisesti nykyteknikan suomien mahdollisuuksien avulla.

Mikkelin seudulla meneillään oleva Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma -hanke liittyi luontevasti kotiseutupäiviin. Sen taustalla on kaupungin strategia, jonka mukaan vetovoimainen kaupunki hyödyntää kulttuuriperintöään. Kulttuuriperinnön avulla pyritään luomaan positiivista mainekuvaa seudulle; kulttuuriperintö on osaltaan rakentamassa Mikkelin ja Mikkelin seudun brändiä. Mikkeli kaupunki sekä Ristiinan ja Hirvensalmen kunnat laativat yhteisen kulttuuriperintöohjelman. Hankkeessa tarkastellaan systemaattisesti ja laajasti seudun kulttuuriperintöä eri lähteistä ja aihepiireistä. Tarkastelua hyväksikäyttäen luodaan kulttuuriperinnön tietovaranto, tehdään rakensinventointeja sekä laaditaan oppimateriaaleja.

Mikkelin arkistokeskittymä ja arkistoalan johtava koulutus oli myös keskeisesti esillä mm. kotiseutumarkkinoilla, jossa "DigitalMikkeli" -teltassa esittäytyivät kaikki alan keskeiset mikkeliläiset toimijat.

Halusimme myös tuoda esille seudun puhdasta lähi- ja luomuruokaa. Saimmekin paljon hyvää palautetta maukkaasta ruoastamme. Kaikissa ruokailupisteissä ja retkillä oli myös näkyvästi kerrottu ruoan alkuperä, joten asiakas saattoi varmistua siitä, että raaka-aineet olivat lähi- ja luomuruokaa.

TAVOITTEET

Mikkeli-Seuran ehdotuksessa valtakunnallisten kotiseutupäivien saamiseksi Mikkelin seudulle todettiin, että "kotiseutupäivät tukisivat

- ▶ Mikkelin seudun kulttuurin tunnettuutta,
- ▶ vahvistaisivat paikallista identiteettiä ja ennen kaikkea
- ▶ edistäisivät pysyvien, alueen omaleimaisuutta hyödyntävien matkailutuotteiden kehittämistä."

Valtakunnallisissa kotiseutupäivissä yhdistyvät alueen markkinointi ja mahdollisuus käyttää alueen historiaa ja kulttuuria aiempaa näkyvämmiin hyväksi. Kotiseutupäivien toivottiin tuovan Mikkeliin ja Mikkelin seudulle runsain määrin vieraita eri puolilta Suomea, joka itsessään olisi merkittävää alueen matkailuelinkeinolle. Halusimme tehdä hyvän ja laadukkaan tapahtuman, joka myös lisäisi ja parantaisi eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Erityisesti retkillä toivoimme kotiseutupäivien vieraiden saavan hyvän käsityksen eteläsavolaisesta kulttuuri- ja luonnonmaisemasta. Retket oli tarkoitettu paitsi kotiseutupäivien vieraille, myös seudun väestölle, joka näin sai syvemmän opastuksen kotiseutunsa nähtävyyksiin.

Suomen Kotiseutuliitto on maininnut päivien sisältötavoitteina olevan myös

- ▶ liiton päätöksenteko ja tavoiteasettelu vuosikokouksen yhteydessä,
- ▶ tärkeiden teemojen esilletuonti,
- ▶ ajatusten ja kokemusten vaihto,
- ▶ virikkeiden saaminen ja
- ▶ elämykset ohjelmatarjonnan avulla sekä
- ▶ alueellisen yhteistyön edistäminen.

1. ORGANISAATIO

Järjestäjät

Päivien järjestämisestä vastasivat Mikkelin kaupunki, Mikkelin seutu ja Etelä-Savon maakuntaliitto. Päävastuun kantoi Mikkelin kaupungin sivistystoimi, joka palkkasi pääsihteerin. Edellä mainitut tahot myös vastasivat päivien taloudesta.

Kaikkia järjestelyjä tuki Suomen Kotiseutuliitto, jonka henkilökunta oli aktiivisesti mukana päivien suunnittelussa ja käytännön toteuttamisessa.

Yhteistyökumppanit

Alueen kotiseutu- ja kaupunginosayhdistykset olivat mukana päivien toteuttamisessa. Erityisen aktiivisia olivat Mikkeli-Seura ja Mikkelin Oppaat, jotka osallistuivat monin tavoin päivien suunnitteluun ja käytännön järjestelyihin.

Paikallisista yrityksistä ja oppilaitoksista mukana olivat Länsi-Savo Oy, Miset Oy, Miktech Oy, Suur-Savo Oy, Etelä-Savon Energia ESE, Suur-Savon Osuuspankki, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Mikkelin yliopistokeskus ja Etelä-Savon ammattiopisto. Myös Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta, ja Mikkelin ortodoksinen seurakunta avustivat päivien järjestelyissä. Mikkelin maakunta-arkisto, Elinkeinoelämän keskusarkisto ELKA ja Kansalliskirjaston digitointi- ja konservointikeskus olivat mukana kotiseutumarkkinoilla omalla DigitalMikkeli -teltallaan ja avasivat arkistonsa perjantaina Pukstaa-veista pikseleihin -retken osallistujille.

Toimikunnat

Varsinaisia toimikuntia olivat päätoimikunta ja järjestelytoimikunta (katso liite 1). Suunnittelu- ja järjestelytyö tehtiin pienissä asiantuntijaryhmissä, jotka koostuivat lähinnä Mikkelin kaupungin työntekijöistä. Retkien suunnittelutyö tehtiin retkityöryhmässä, jossa oli mukana alueen matkailu- ja kulttuuritoimijoita. Työryhmää veti projektipäällikkö Pia Puntanen. Retkien käytännön suunnittelun toteutti kulttuuri- ja vapaa-aikasihteeri Helena Partanen. Tiedotustyön suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi pääsihteeri Kristiina Markkula yhdessä vs. tiedotuspäällikkö Soile Kuvan ja Suomen Kotiseutuliiton tiedottajan Anna-Maija Halmeen kanssa.

Toimihenkilöt

Pääsihteerinä toimi Mikkelin kaupungin kotiseutupäiviä varten palkkaama FM Kristiina Markkula. Häntä avustivat eri aikoina kulttuuripalveluiden kulttuurituottaja Susanna Latvala sekä kulttuuripalveluiden harjoittelijat Marjo Moisio ja Aleksi Jalonen. Infopisteessä päivien aikana työskentelivät toimistosihteerit Aija Kuuppo ja Tiina Turunen sekä markkinointisihteeri Maiju Kaitainen. Käytännön talousasioita hoiti toimistosihteeri Arja Hämäläinen. Kulttuurijohtaja Marita Kajander vastasi gaalan ohjelmasta ja torin ohjelmalavan kulttuuritarjonnasta. Ruokailut hoiti palvelupäällikkö Marjut Kuosma ja teknisistä asioista vastasi kunnossapitopäällikkö Päivi Turkki.

Kotiseutupäivien ilmoittautumisjärjestelyt hoiti tamperelainen kongressijärjestäjä Tavicon Oy, joka osallistui myös tapahtuman ilmoittautumis- ja infopisteen toimintaan. Keskeisenä tapahtumapaikkana oli Etelä-Savon ammattiopisto, jonka tilajärjestelyt hoitivat viisi reipasta talkoolaista pääsihteerin johdolla. Käytännön järjestelyt sujuivat kaikin puolin hyvin.

2. OSALLISTUMINEN

Paketit ja maksut

Myytävinä olivat seuraavat paketit:

Kokonaispaketti 95 € (1.6. lähtien 115 €)

Paketti sisälsi virallisen ohjelman, yhden lounaan, juhлагаalan ja kahvit, mm. kirkkokahvitukset Mikkelin seurakuntayhtymän ja Mikkelin ortodoksisen seurakunnan tarjoamina.

Osapaketti 40 € (1.6. lähtien 50€)

Paketti sisälsi edellä mainitut paitsi juhлагаalan.

Kongressitoimisto Taviconin toimitusjohtaja Anja Hakkarainen ja projektipäällikkö Annikka Lampo valmiina vastaanottamaan ilmoittautumisia.
Kuva: Kristiina Markkula.

Kotiseutupäiville ilmoittauduttiin täyttämällä päivien internetsivuilla ollut sähköinen ilmoittautumislomake, käsiohjelman liitteenä ollut lomake, sähköpostitse tai puhelimitse. Ilmoittautuneita oli kaikkiaan 342, joista paperisella lomakkeella ja sähköpostitse ilmoittautui 66 ja puhelimitse 2 henkilöä. Sähköisellä lomakkeella ilmoittautui 274 henkilöä. Ilmoittautuneista 281 lunasti kokopaketin ja 61 osapaketin.

Osaan tapahtumista yleisöllä oli vapaa pääsy. Avajaisiin, seminaariin, kammareihin, elokuvaesitykseen, Mikkelin Seuran avoimien ovien päiviin sekä jumalanpalveluksiin oli vapaa pääsy. Myös torin ohjelmalavan tapahtumia ja kotiseutumarkkinoita saattoi seurata maksutta.

Kotiseutupäivien ohjelma alkoi torstain seminaarilla, johon osallistui 86 henkilöä. Mikkelin-Seura piti Elomaan talolla avoimien ovien iltaa torstaina, perjantaina ja lauantaina ja siellä kävi runsas 60 kotiseutuvierasta.

Elokuvateatteri Ritzissä näytettiin Markku Kääriäisen koostama neljän elokuvan sarja Mikkelistä: Talvikuvia (kesto 16 min), Sprengtportenista Mannerheimiin (kesto 8,5 min), Opistoelämää Paukulassa 50-luvulla (kesto 30 min) ja Kokkosenlahden saha (kesto 10 min). Kaksi filmeistä oli mykkäfilmejä, joita säesti improvisoiden pianisti Jerzy Dubiel. Elokuvia seurasi runsas 70 henkeä.

Kotiseutupäivien suurimmat kävijämäärät saatiin Mikkelin torilla perjantaina ja lauantaina 3.–4.8. järjestetyllä ohjelmalavalla, jossa avajaisien aikaan oli n. 700 henkilöä. Lavalla esiintyivät paikalliset kulttuuriyhdistykset: kuorot, tanssijat, soittajat ja lausujat. Lisäksi mukana oli Lähiruokatapahtuman Makuja maalta ruoka- ja kokkausesittelyjä.

Seminaarit ja ideakammarit vetivät yleisöä 306 henkeä.

Retkille osallistui 295 henkilöä. Ilmoittautumisia otettiin vastaan bussin lähtöön saakka, retkistä 3 oli ennakkoon loppuunmyyty.

Juhlagalaan osallistui 314 henkilöä.

Aluekammari klo 8.45–9.45
vetäjä: Kirsi Moisander, Suomen Kotiseutuliitto
Osallistujia 18.

Ideointikammarit klo 14.30–16.00
Miten saan nuoret mukaan?
vetäjä: Leena Muurimäki, Kurikka-Seura
Osallistujia 30.

Jäsenhankinta
vetäjä: Markku Monnonen, Kakskertaseura
Osallistujia 18.

Miten pelastin kulttuuriperintökohteen?
vetäjä: Anne Meriläinen, Tuupovaara-Seura
Osallistujia 22.

Kuinka aktivoida paikallisverkosto?
vetäjät: Veijo Lehto, Roihuvuori-Seura
ja Pirjo Tulikukka, Helka ry
Osallistujia 22.

Keskustelukammari kuntaliitoksista ja identiteeteistä klo 16.45–18.00
vetäjä: Lassi Saressalo, Suomen Kotiseutuliitto
Osallistujia 110.

Sunnuntain jumalanpalveluksessa Tuomiokirkossa oli kotiseutuväkeä noin 150 henkilöä ja juhlaliturgiaan Mikkelin ortodoksisessa kirkossa oli ennakkoon ilmoittautunut 9 henkilöä.

Ruokailut

Pakettimaksut sisälsivät kahvit torstaina ja perjantaina ja lounaan perjantaina opiskelijaravintola Mimosassa, Etelä-Savon ammattiopistossa. Kokonaispakettiin kuului myös lauantain juhlagala Mikkelin kauppakeskus Stellan Tähtitorilla. Illallisesta vastasi Suur-Savo Oy. Ruokaan oli huolellisesti valittu seudulta saatavia puhtaita lähi- ja luomutuotteita mm. Hauhalan hanhifarmilta, Ollinmäen viinitilalta ja Heikkilän yrttilalta. Vieraat kiittelivät kotiseutupäivien ruokatarjontaa maukaaksi. Savolaismenu huomioitiin myös gaalassa, jossa tarjottiin mm. savumuikkutartaria ja Hauhalan Hanhifarmin ylikypsää hanhenkoipea. Myös tarjoiluhenkilökunta sai kiitosta ripeästä ja tehokkaasta toiminnastaan gaalassa.

Majoitus

Kotiseutupäivien osallistujille oli varattu majoituskiintiöt Sokos Hotelli Vaakunasta ja Cumuluksesta. Majoituksen saattoi varata joko kongressijärjestäjän kautta tai omatoimisesti suoraan majoituspai-
kasta. Käsiohjelmassa oli esitelty kattavasti myös seudun kaikki muut majoituspaikat.

3. OHJELMA

Kulttuuriperintö ja identiteetti -seminaari aloitti kotiseutupäivät torstaina klo 14–17. Seminaaris-
sa alustettiin ja keskusteltiin

kulttuuriperinnöstä, sen
tuotteistamisesta ja minuu-
den ja meikäläisyyden sym-
boliikasta. Samalla oli tarkoi-
tus kommentoida tulevaa
kulttuuriperintöohjelmaa,
jota parhaillaan valmistellaan
Mikkelin kaupungin, Hirven-
salmen ja Ristiinan kuntien
osalta. Esitelmät pitivät pro-
jektipäällikkö, FM Pia Punta-
nen, FM Emma Susi ja pro-
fessori Helena Ruotsala.

Projektipäällikkö, historiantutkija Pia Puntanen pitämässä esitelmää
Mikkelin seudun kulttuuriperinnöstä. Kuva: Soile Kuuva

Loppusanat lausui pääsihteeri Lassi Saressalo.

Tiivistelmät esitelmistä löytyvät liitteestä nro 3 ja ne on myös julkaistu Suomen Kotiseutuliiton verkkosivuilla, www.kotiseutuliitto.fi, samoin kuin kamarien muistiot, vuosikokousasioita ja kuvia kotiseutupäivien ohjelmasta.

Torstai-iltana Mikkelin - Seuralla oli **Avoimet ovet** toimitilassaan Elomaan talossa klo 18–21. Myös perjantaina klo 12–17 ja lauantaina klo 9–13 oli Elomaan talo avoinna yleisölle tutustumista var-
ten.

Perjantaina keskityttiin keskustelukammareissa kotiseututyön moninaiisiin uusiin haasteisiin klo 14.30–16.00 ja 16.00–17.30. Suomen Kotiseutuliiton vuosikokous pidettiin klo 13.00–14.30 ja sen puheenjohtajana toimi Mikkelin kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Olli Nepponen. Vuosikokoukseen osallistui 280 henkilöä.

Avajaiset pidettiin Mikkelin torilla klo 10–11. Avajaiset aloitti puolustusvoimien vartioparaati, jossa marssivat Mikkelin Reservinupseereiden ja Mikkelin Reserviläisten joukkue. Vartioparaatin vas-
taanotti majuri Matti Ruokoski. Paraatin soittokuntana toimi Ratsuväen perinnesoittokunta kapel-
limestarinaan Antti Hirvikallio. Vartioparaati ylläpitää Mikkelin varuskunnan vartioparaatiperin-

nettä, joka juontaa juurensa Mikkelin Malmille eli Plaanille, joka sijaitsi Mikkelin torilla ja oli sotaväen harjoituskenttänä Suomen sotaan 1808–1809 saakka.

Avajaisissa puhuivat Suomen Kotiseutuliiton hallituksen puheenjohtaja Kirsi Moisander, Mikkelin kaupunginhallituksen puheenjohtaja Arto Seppälä, Turun kotiseutupäivien 2011 pääsihteeri Helena Heikniemi-Pääkkönen sekä EU komission varapuheenjohtaja, talous- ja raha-asioista vastaava, Olli Rehn. Juontajana toimi ”Savon Pavarotti” Jukka Pöntinen. Avajaiset päättyivät Astuvansalmen Amatsonit -teatteriryhmän esitykseen ”Kalastajain kalaasit”.

Avajaisten jälkeen torilla jatkui kulttuuripitoinen ohjelma perjantaina klo 18 asti ja lauantaina klo 10–16. Kotiseutupäivien aikaan torilla oli myös lähiruokamarkkinat, teemana Savolaismarkkinat, kala ja rapu. Ohjelmalavan vieressä olevassa kesäkeittiössä valmistettiin ruokaa aina muiden ohjelmanumeroiden lomassa. Lauantaina torilla oli normaalit kuukausimarkkinat.

Kotiseutumarkkinat olivat avoinna perjantaina klo 10–18 ja lauantaina klo 10–16. Torilla olivat mukana seuraavat kotiseututoimijat: DigitalMikkeli (Mikkelin maakunta-arkisto, Suomen Elinkeinoelämän keskusarkisto ELKA, Kansalliskirjaston Digitointi- ja konservointikeskus, Karjalatietokanta-säätiö, Miktech Oy, Mikkeli-Seura ry, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Mikkelin yliopistokeskus, Etelä-Savon ammattiopisto, Pelastakaa Lapset ry, Mikkangelot ry, Terttu Leppänen (käsitöitä), Ihastjärven kylätoimikunta ry, Jätevesineuvoja Kaisa Helaakoski/Mikkelin kaupunki, Harjunmaan kylätoimikunta ry, Haukivuoren kotiseutuyhdistys ry, Ylä-Savon seura ry, Mikkelin työttömät ry, Teatteriyhdistys Kutkutus ry ja Emolan Martat ry.

Kotiseutumarkkinat Maaherrankadulla. Kuva: Soile Kuuva

DigitalMikkeli -teltassa oli "Tarinateltta", jossa saattoi tallentaa kotiseututarinoita, seurata paperikonservaattorin työtä tai tutustua digitaaliseen sanomalehtikirjastoon sekä saada opastusta avoimeen ja muuhun erityisaineistoon liittyvissä kysymyksissä. Mikkelin maakunta-arkistolla oli sukututkimuskeskus ja se neuvoi myös arkistoaineiston järjestämisessä ja luetteloinnissa. Karjala-tietokanta-säätiö esitteli Katuha -tutkimusrekisterinsä verkkosovellusta ja muita palvelujaan.

Mikkelin kaupunki tarjosi yhdistyksille teltat ja telttapaikan sekä osalle toimijoista sähkön, mikäli sitä tarvittiin. Torilla ja kotiseutumarkkinoilla liikkui runsaasti väkeä kahden päivän aikana, vaikka lauantai-aamun sade hieman verotti kävijöitä.

Suomen Kotiseutuliiton kotiseutuklubi kokoontui perjantai-iltana Mikkelin-Seuran Elomaan talolla. Läsnä oli n. 40 henkilöä.

Lauantaina päivällä kerääntyivät höyrylaivat Mikkelin satamaan "Höyryä laineilla" -tapahtumassa. Laivojen avoinna oloaika klo 12–14 niihin kävi tutustumassa satoja kiinnostuneita. Höyrylaivoista mukana olivat mm. s/s Papinniemi, s/s Lauri, s/s Ahti, s/s Warkaus, s/s Toimi II, s/s Olli

Höyrylaivoja Mikkelin satamassa. Kuva: Kristiina Markkula.

ja s/s Antero. Myös noin kymmenkunta vanhaa autoa saapui paikalle juhlistamaan tapahtumaa yhdessä höyrylaivojen kera. Kenkäveron "Kansallispukujen tuuletuspäivä" käsityönäytöksineen täydensi kotiseutupäivien ohjelmatarjontaa lauantaina.

Lauantaina retkeiltiin klo 8.00–16.45 Mikkeliin ja Mikkelin seudulla ja tutustuttiin alueen kulttuurihistoriaan ja merkittävimpiin matkailunähtävyyksiin. Alueen vesistöt Saimaa, Puula ja Kyyvesi ja lähiruoka olivat tärkeässä roolissa retkillä. Valtaosa retkeläisistä oli erittäin tyytyväisiä retkien antiin.

Luantai-iltana kokoonnuttiin [juhlagaalaan](#) klo 20–01. Ohjelman juonsi näyttelijä-kirjailija Manuela Bosco. Ohjelmassa esiintyivät Mikkelin kaupunginorkesteri, Duo Mitrej, Mikkelin Revyyteatteri ja Tanssiorkesteri Avalon. Itseoikeutetusti paikalla oli myös "Marski", näyttelijä Timo Närhinsalo, joka kaupunginjohtaja Kimmo Mikanderin ohella toivotti vieraat tervetulleiksi gaalaan. Gaalassa jaettiin Suomen Kotiseutuliiton myöntämät ansiomitalit ja Etelä-Pohjanmaan edustajat kutsuivat kotiseutuväen ensi vuonna Seinäjoelle, jossa pidetään seuraavat valtakunnalliset kotiseutupäivät. Kotiseutuliiton valtuuston puheenjohtaja Pekka Laaksonen lausui loppusanat, jonka jälkeen loppuilla kului tanssin merkeissä.

[Jumalanpalvelukset](#), seppelipartio sankarihaudoille sekä kirkkokahvitukset päättivät kotiseutupäivät. Tuomiokirkossa saarnasi piispa Seppo Häkkinen ja Mikkelin ortodoksisessa kirkossa kirkko-

herra Johannes Hättinen. Sepeleen laskivat Marja Lepola Suomen Kotiseutuliitosta ja Mikkelin kaupungin sivistystoimen kehityspäällikkö Aulis Oittinen.

RETKET

Kokopäiväretket:

Retkiä oli suunniteltu yhteensä 16, joista 10 voitiin toteuttaa. Retkille osallistui yhteensä 254 vierasta. Saimaata seilaten Astuvansalmen kalliomaalauksille, Kartanoelämää Savossa ja Kappale kauneinta Suomea olivat retkistä suosituimpia ja jo ennakkoon loppuunmyytyjä.

Johannes, Martti ja Tuomas

Taiteilija, lahjoittaja ja taideyrittäjä olivat aiheena tällä taideretkellä, jossa tutustuttiin Mikkelin Taidemuseossa oleviin kuvanveistäjä Johannes Haapasalon veistoksiin ja FM Martti Airion taidekokoelmaan, johon kuuluu kotimaista taidetta 1900-luvun alkupuolelta, antiikkihuonekaluja ja itämaisia mattoja. Toinen retkikohde oli Taidekeskus Salmela, joka sijaitsee Mäntyharjun viehättävässä, kulttuurihistoriallisesti merkittävässä, miljöössä. Lounas nautittiin Salmelan viihtyisässä ravintolassa, Kesäheinässä. Asiantuntijana retkellä oli museotoimenjohtaja Matti Karttunen ja oppaana Leena Parkkonen.

Puistot, pihat ja puutarhat

Retkellä vierailtiin Mikkelin keskustan Kirkkopuistossa, idyllisen vanhoissa Emolan pihossa ja puutarhoissa, Kenkäveron Pappilan puutarhassa, Mikkelpuistossa sekä Tertin kartanon Salaisuuksien puutarhassa. Lounas nautittiin Tertin kartanossa ja kahvit juotiin Kenkäveron historiallisessa pappilamiljöössä. Asiantuntijana ja oppaana retkellä oli arkkitehti, ICOMOSin pääsihteeri Kirsti Kovanen.

Saimaata seilaten Astuvansalmen kalliomaalauksille

M/s Jaarli kuljetti retkeläiset pitkin Saimaata Louhiveden kautta Yövedelle, jossa tutustuttiin Astuvansalmen muinaiseen kuva-arkistoon. Pohjoismaiden laajimmissa kalliomaalauksissa on ikuistettu myyttiset kalliokuvat naisesta jousi kädessä, sarvipäisistä tikku-ukoista, hivistä ja veneistä. Lounas nautittiin Suomen kielen ja kirjallisuuden professori E. N. Setälän rakennuttamassa kansallisromanttisessa Kallioniemen huvilassa. Kahvit juotiin m/s Jaarlilla. Oppaana tällä suositulla retkellä oli Jorma Tiitinen.

Kartanoelämää Savossa

Retki vei vieraat Juvan ja Joroisten kartanoihin, jossa kartanoelämä oli erittäin vilkasta jo 1700-luvun loppupuolella niin, että Joroisia kuvattiinkin "Savon Pariisiksi". Vieraat tutustuivat myös Järvi­kylän, Frugårdin, Juhanalan ja Wehmaan kartanoihin. Juhanalan kartanossa nautittiin lounas ja kahvit Wehmaan kartanon TeaHouse of Wehmais -tee­huoneella. Oppaana oli Riitta-Leena Jantunen.

Kappale kauneinta Suomea

Saimaan Gibraltariksikin kutsuttu, todellinen saaristokunta Puumala on vanhaa rajaseutua, jossa Kustaa III aloitti nimeään kantavan sodan vuonna 1788. Tällä retkellä tutustuttiin saaristoelämään pienen lossimatkan takana olevassa Niinisaassa, jossa nautittiin lounas Okkolan tilan Niinipuu -ravintolassa. Retkellä käytiin myös Liehtalanniemen ekomuseossa, josta palattiin Puumalan satamaan höyrylaiva Wennolla. Tulomatkalla ihailtiin Anttolan idyllistä kirkonkylää. Oppaana matkalla oli Elsi Heimonen-Kerkelä.

Mannerheimin saappaanjäljillä

Mikkeli on ollut päämajakaupunkina kaikkien itsenäisyytemme sotien aikana. Tällä retkellä kuljettiin marsalkka Mannerheimin talvi- ja jatkosodan aikaisilla saappaanjäljillä. Tutustumiskohteina olivat Päämajamuseo, Viestikeskus Lokki sekä Mannerheimin salonkivaunu. Retkellä tutustuttiin päämajan sijoituspaikkoihin kaupungin keskustassa, Otavassa sekä Sairilassa. Lounas nautittiin Mikkelin Klubilla Marskin ryyppyä maistellen. Oppaana oli Mikko Pöyry.

Puolipäiväretket:

Perinnepurjehtijoiden matkassa

Tällä retkellä tutustuttiin konkreettisesti järvisuomalaiseen kulttuuriperintöön. Savon Perinnepurjehtijoiden perinneveneellä soudettiin Kenkäverosta Mannerheimin kesän 1941 asuinhuvilan paikalle. Matkalla syötiin maittavat retkievät mikkeliäisten vanhassa kesänviettopaikassa, Lamposaassa. Oppaana matkalla oli Unto Marttinen ja Pertti Parkkola.

Mannerheimin saappaanjäljillä

Tämä oli kävellen tehty puolipäiväretki, jossa tutustuttiin Mannerheimin salonkivaunuun, Päämajamuseoon, Viestikeskus Lokkiin, Mikkelin Klubiin ja päämajan eri sijoituspaikkoihin Mikkelin keskustassa. Oppaana oli Inkeri Kakkonen.

Vallan kamarit – Hallintokaupungin kulttuuriperintö

Vallan kamarit -kierroksella tutustuttiin kävellen C.L. Engelin suunnitteleman Mikkelin läänihallituksen juhlatiloihin ja 1840-luvulla rakennetun Mikkelin läänin vankilan nykypäivään. Kahvit nautittiin vanhalla kasarmialueella sijaitsevalla Varuskuntakerholla. Retken jälkeen oli mah-

Retkeläiset tutustumassa Itä-Suomen aluehallintovirastoon.
Kuva: Pia Puntanen.

dollisuus tutustua Jalkaväkimuseoon. Asiantuntijana retkellä oli arkkitehti Pertti Räsänen.

Pukstaaveista pikseleihin

Tämä retki tehtiin jo perjantaina ja se oli lähinnä suunnattu niille kotiseutupäivien vieraille, jotka eivät osallistuneet Kotiseutuliiton vuosikokoukseen. Mikkelissä on Suomen toiseksi suurin arkistokeskittymä. Elinkeinoelämän keskusarkisto ELKA, Mikkelin maakunta-arkisto ja kansalliskirjaston digitointi- ja konservointikeskus sekä säilyttävät että saattavat kansallista kulttuuriperintöämme sähköiseen muotoon kansalaisten saavutettavaksi. Uusin tulokas on FIDA–Finnish Industrial Design Archives eli teollisen muotoilun arkisto, joka on perustettu ELKAN yhteyteen v. 2010. Retkellä tutustuttiin arkistojen aarteisiin ja siihen, kuinka kulttuuriperintömme säilyy – konservoituna, digitoituna ja arkistoholveissa. Oppaana oli Helena Partanen.

Kotiseutupäivien käsiohjelmassa esiteltiin runsas oheisohjelma, joista mainittakoon mm. Höyryä laineilla -tapahtuma satamassa, Otava Happy Jazz, Suomalainen messu Maaseurakunnan kirkossa, Puistokonsertti Harjukosken Myllyllä, Siltakemmakat Puumalan satamassa sekä Retki Juvatar -kirkkoveineellä Jukajärven yli Juvalla. Myös Ristiinassa ja Anttolassa oli kotiseutupäiviin liittyvää oheisohjelmaa. Jo ennen kotiseutupäiviä Tuukkala-Silvastin kaupunginosaseura järjesti kotiseutuhenkisen pyöräretken yleisölle 5. ja 7.7. Retkellä tutustuttiin Moision, Tuukkalan, Kyyhkylän ja Porrasalmen maisemiin. Tuukkala-Silvastin kaupunginosaseura piti myös auki Moision sairaalamuseota päivien aikana.

4. MARKKINOINTI, VIESTINTÄ JA MEDIASEURANTA

Painotuotteet

Ennakkoesite

Mikkelin seudun kotiseutupäivien ensimmäinen mainospostikortti, jonka painos oli 1000 kpl, julkaistiin Joensuun valtakunnallisilla kotiseutupäivillä v. 2010. Sinne tehtiin myös roll up -mainoskangas, jossa on kuvattuna Mikkelin tori rakennusvaiheessa. Toinen roll up -mainoskangas tehtiin myöhemmin, kun torin korjaustyöt olivat valmistuneet. Ennakkoesite valmistui kesällä 2011 ja se oli jaossa mm. Turun kotiseutupäivillä, matkamessuilla ja OmaMökki -messuilla Helsingissä, Työväen teatteripäivillä Mikkelissä tammikuussa 2012 sekä Kotiseutuliiton eri tilaisuuksissa. Sitä jaettiin myös paikallisesti kaupungin eri toimipisteisiin ja oppilaitoksiin sekä arkistoihin. Esitteen painos oli 4 000 kpl.

Käsiohjelma

Kotiseutupäivien käsiohjelma valmistui maaliskuussa 2012. Se lähetettiin Kotiseutuliitosta kaikille Kotiseutuliiton jäsenyhdistyksille. Käsiohjelmaa oli jaossa Mikkelin pääkirjastossa, matkailun neuvontapisteessä Kauppakeskus Stellassa, kaupungin eri toimipisteissä sekä Kotiseutuliiton eri tilaisuuksissa. Sitä jaettiin myös Mikkelin seudun yhteistyökumppaneille. Käsiohjelmasta tehtiin myös sähköinen selailulehti.

Käsiohjelman painos oli 3 500. Ohjelman ulkoasun suunnitteli mainostoimisto Kixit Oy ja työ painettiin Kopijyvät Oy:ssä. Käsiohjelmaa pidettiin yleisesti erittäin onnistuneena.

Juliste

Mikkelin kotiseutupäivien markkinointiin valmistettiin A4- ja A3-kokoiset julisteet. Julisteita jaettiin kaupungin virastojen ja laitosten ilmoitustauluille sekä seudun yhteyshenkilöille. Julisteita käytettiin myös Kotiseutupäivien aikana opasteina.

Julisteiden lisäksi keskustassa oli kadunvarsibanderolleja, Hallituskadulla yhteensä 9 kpl sekä Porssalmenkadulla 5 kpl. Isoja julisteita oli 9 kpl (kaksipuoleisia) eri puolilla kaupunkia ajalla 16. 7.–5.8.

Tärkeimmille kaupungin sisääntuloväylille laitettiin kotiseutupäivistä kertovat opasteet.

Muu tiedotus

27.10.2011 lähetettiin Mikkelin seudun kotiseutu- kaupunginosa- ja kyläyhdistyksille, päätoimikunnalle, Mikkelin kaupungin kulttuuriyhdistyksille, käsityökeskuksille, kaupungin henkilökunnalle ja nuoris- ja liikuntajärjestöille sekä Etelä-Savon taidetoimikunnalle kirje, jossa kerrottiin tulevista kotiseutupäivistä ja kehoitettiin osallistumaan kotiseutumarkkinoille, tuottamaan ohjelmaa torin ohjelmalavalle tai ilmoittautumaan talkoolaiseksi päiville. Kirjeitä lähetettiin n. 200 kpl.

Nettisivut – www.mikkelinkotiseutupaivat.fi

Mikkelin seudun kotiseutupäivien verkkosivut aukesivat huhtikuussa 2012. Verkkosivujen linkki oli Mikkelin kaupungin sivustolla. Verkkosivuja ylläpiti pääsihteeri.

Kotiseutupäivien sivustolla esiteltiin päivien ohjelma, retkitarjonta ja majoitusmahdollisuudet. Nettisivuilla julkaistiin myös ajankohtaista tietoa päiviin liittyen sekä lehdistötiedotteet.

Pääsihteeri kävi kertomassa päivistä mm.

- Juvan kotiseutu- ja museoyhdistyksen kokouksessa 23.11.2011
- Tuukkala-Silvastin kaupunginosaseuran kokouksessa 8.12.2011
- Mikkelin Kalevalaisten Naisten yhdistyksen kokouksessa 19.1.2012

- Juvan kunnan matkailutoimen järjestämässä matkailuväen ja tapahtumatuottajien tapaa-
misessa Kuus-Hukkalassa 12.4.2012. Läsnä oli Juvan, Rantasalmen, Sulkavan, Joroisten, Sa-
vonlinnan, Varkauden ja Mikkelin tapahtumatuottajia ja matkailuväkeä.
- Järjestökahvilla 8.3.2012 Mikkelin Olkkarissa, jossa oli kokoontuneina mikkeliläisiä maahan-
muuttajatyössä mukana olevia järjestöjä (Edustettuna oli 12 eri järjestöä ja toimijaa.)
- Kylien neuvottelukunnan kokouksessa 26.4.2012
- Mikkelin Lions-klubien yhteisessä kesäkokouksessa 16.7.2012

Oppaiden koulutus- ja perehdytystilaisuus järjestettiin 7.3.2012. Ilmoitusajan loppumisesta laitet-
tiin tiedote mm. museopostilistalle sekä laajasti Mikkelin seudun eri harrastusjärjestöille. Retkistä
ja gaalasta tiedotettiin myös laajalla sähköpostijakelulla 15.–30.6.

Tiedotustilaisuudet:

17.5.2011 Valtakunnalliset Kotiseutupäivät 2012 Mikkelin seudulle

10.4.2012 Kotiseutupäivien ohjelman julkistus

2.8.2012 Avajaistiedotustilaisuus

Huhtikuisen Mikkelin seudun Valtakunnallisten kotiseutupäivien julkistuksen jälkeen päivistä kir-
joittivat paikallislehdistä Länsi-Savo, Savon Sanomat ja Viikkoset -lehti.

Tiedotteet:

- Kivikaudesta digiaikaan – 64. Valtakunnalliset Kotiseutupäivät Mikkelin seudulla
(10.4.2012)
- Kutsu museoposti -listalla oleville osallistua kotiseutupäiville (28.5.2012)
- Kotiseutuposti – Katse Mikkelin suuntaan! (2/2012)
- Lähde kotiseuturetkelle tai osallistu juhлагаalaan! (21.6.2012)
- Siniristiliput salkoon Valtakunnallisten Kotiseutupäivien kunniaksi! (23.7.2012)
- Puistokonsertti Harjukosken Vesimyllyllä (oheisohjelmaa, 26.7.2012)
- Sadat kotiseutuaktiivit eri puolilta Suomea kokoontuvat Mikkeliin (30.7.2012)
- Valtakunnalliset Kotiseutupäivät tuovat
Mikkelin seudulle satoja kotiseutuaktiive-
ja ja myös paikallisia asukkaita kiinnosta-
vaa toimintaa (30.7.2012)
- Avajaiset ja kotiseutumarkkinat Valta-
kunnallisten Kotiseutupäivien ohjelmassa
perjantaina 3.8. – Ideointikammarit ja
kuntaliitokset puhuttavat kotiseutuväkeä
Etelä-Savon ammattiopistossa
(30.7.2012)
- Kotiseutuväki retkeilee lauantaina tutus-

tuen Mikkelin seudun kulttuuriperintökohteisiin ja maistelee eteläsavolaisia herkuja kotiseutugaalassa Stellan Tähtitorilla (30.7.2012)

- Suomen Kotiseutuliiton valtuustoon 6 uutta jäsentä (3.8.2012)
- Kotiseututyössä parhaiten ansioituneille valtakunnallinen tunnustus (4.8.2012)

Lehti-ilmoitukset

Retkiä ja gaalaa paikallisesti markkinoiva ilmoitus Mikkelin kaupunkilehdessä 21.6.2012 (samassa lehdessä puffi asiasta ja myös Viikkoset -lehdessä 27.6.).

Kotiseutuliiton sisäinen tiedotus

Ennakkotiedotus

Suomen Kotiseutuliiton verkkosivuilla kotiseutupäivät olivat näyttävästi esillä kevään ja kesän aikana. Kotiseutupäiviä markkinoitiin myös järjestön jäsenlehdessä talvesta alkaen ja muistuteltiin ilmoittautumisajoista myös sähköpostiviestinnällä.

Kotiseutuliitto viestitti jäsenyhteisöilleen jäsenlehdessä Kotiseutupostissa 5/2011, 1/2012 ja 2/2012 kaikkiaan 11 jutussa ja yhdessä kannessa kotiseutupäivistä ja niihin ilmoittautumisesta. Lehden painetun version levikki on noin 1000 ja sähköisen, osittain päällekkäin painetun version kanssa, 812 osoitetta. Lisäksi lehden sähköinen versio on ollut vapaasti luettavissa liiton nettisivuilla. Samalla tavalla on välitetty 2011 aikana jäsenyhteisöille ennakkotiedote ja varsinainen käsiohjelma.

Käsiohjelmaa jaettiin n. 300 kpl eri tilaisuuksissa kevään 2012 aikana.

Edelleen ennakkoon välitettiin sähköpostitse tietoa kotiseutupäivistä 812 osoitteeseen kolmasti – lähinnä muistutettiin ilmoittautumisajasta. Kaikkiaan Kotiseutupäivät mainittiin viidessä sähköisessä jäsentiedotteessa.

Kotiseutupäivät olivat luonnollisesti uutisena ja linkitettynä liiton kotisivuilla ja bannerina etusivulla sekä jatkuvasti kevään ja kesän ajan ajankohtaistalustalla.

Liiton Facebook-sivuilla oli kaikkiaan 15 postausta ja Internetissä samoin 15 mainintaa kotiseutupäivistä.

Jälkiraportointi

Suomen Kotiseutuliiton sisäinen jälkiraportointi tapahtui Kotiseutupostissa 3/2012, jossa oli kaikkiaan

6 eri jutussa maininta tai raportti Kotiseutupäivistä. Lisäksi liiton kotisivuilla on raportit tapahtumasta, ja liiton sisäisistä palkitsemisista ja huomionosoituksista.

Mediaseuranta (M-Brain Media Oy)

Kotiseutupäivät oli esillä kaikkiaan 74 lehtiosumassa, ja ainakin 36 nettilehtiosumassa, jotka on saatu Googlen hakuohjelman kautta. Lisäksi liiton omassa järjestöuutisoinnissa oli maininta Mikkelistä 14 kertaa.

Näistä top 10. alueellisia ja maakunnallisia lehtiä oli 50 printti- ja 14 nettiosumaa, vastaavasti paikallislehtien ja ilmaisjakelu lehtien printtiosumia oli 41 (34 + 7). Muita googleosumia oli 23. Radio-ohjelmaosumia ilman toistoja raportoitiin 9 kappaletta. Suurlevikkisten lehtien kiinnostus on pantava merkille ja on kohdistetun uutistarjonnan tulosta.

Jutuista suurin osa (57 kpl) oli 1–2 palstan uutisia, mutta kuvallisia ja suuriakin raporttiartikkeleita oli 25, joista osa oli liiton palkitsemien tapahtumien tai henkilöiden ympäri kiedottuja artikkeleita, joista kuitenkin Mikkelin ja kotiseutupäivät nousivat esiin.

Alkuvuoden lehdistöosumat keskittyivät luonnollisesti Savoan, jonka alue- ja paikallislehdistö raportoi lehdistötilaisuudesta huhtikuussa ja julkaisi touko-kesäkuussa valmista puffimateriaalia 12 eri artikkelissa. Lisäksi päivät oli otettu mukaan ainakin HS:n ja TS:n ja Länsi-Savon valtakunnallisiin kesäkalentereihin. Vastaavaa materiaali tavataan myös nettilehdistössä.

Kotiseutupäivien avajaiset ja tapahtumat raportoitiin paikallisissa ja alueellisissa medioissa lähinnä Mikkelin vaikutusalueella.

Sen jälkeen uutisointi keskittyi Kotiseutuliiton palkitsemiin toiminnallisiin kohteisiin sekä Kotiseutuliiton korkeimman tunnustuksen (mitalin) saajiin ja liiton valtuustovalintoihin, joista oli ennakkomateriaali lähtenyt lehdistölle ympäri maata jo valmiina uutisjuttuina. Mm. 17 lehteä uutisoi Vaasan asevelikylän valinnasta vuoden kaupunginosaksi ja mitalistiutisia oli 14 lehdessä sekä, kymmenessä printtimediassa. Myös alueradiot huomioivat kyseiset palkinnat ja huomionositukset. Valtakunnan verkossa oli Yle uutisissa 2 mainintaa palkitsemisista ja MTV3 uutisoi ja haastatteli komissaari Olli Rehniä avajaisten yhteydessä.

Pääosa julkaistusta aineistosta oli omaa tuotantoa; toki lehtien suuret raportit olivat toimitusten omia. Ilman selkeätä kohdistettua materiaalityöntuotantoa ei tämän laatuinen järjestöuutisointi onnistu.

Alueellisesti luonnollisesti top 10 -lehdistön kattavuus oli valtakunnallista tai voimakkaasti maakunnallista. Muuten osumat keskittyivät luonnollisesti niille paikkakunnille, joista kulloinkin uuti-

soitiin, Mikkelin vaikutusalueelta voidaan paikallistaa 25 osumaa, muita keskittymiä olivat Uusimaa, Tampereen seutu, Varsinais-Suomi ja Keski-Pohjanmaa, joissa on rikasta paikallislehtitoimintaa

M-Brain Media Oy on antanut elokuun 2012 osumille niitä vastaavan mainosarvon, joka yhtä osumaa kohden oli 1 360 euroa. Näin ollen Mikkelin Kotiseutupäivät ja Mikkeli muissa osumissa olivat mainosarvoltaan 119 680 euroa.

5. TALOUS

Hankkeen menot ovat tähän mennessä yhteensä 202.116 € ja tulot 64 638 € (tilanne 25.9.2012). Lopullinen tilitys valmistuu vuoden 2012 loppuun mennessä.

Mikkelin kaupunki haki Etelä-Savon maakuntaliitolta hankkeeseen maakuntarahaa, jota saatiin 57 302 €. Mikkelin seudun tuki hankkeelle oli 19 500 €. Osallistumismaksuja kertyi 22 110 € ja retkimaksuja 13 575 €. Osallistujamäärän alhaisuuden vuoksi arvioidut osallistumismaksut jäivät odotettua vähäisemmiksi, mikä vaikutti osaltaan myös retkistä saataviin maksuihin.

Kuva: ELKA – Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto

Suurimmat menoerät:

- henkilöstökulut	88 677 €
- gaala	21 945 €
- tiedotus ja markkinointi	19 596 €
- kongressitoimiston palvelut	13 959 €

Liitteessä nro 3 on projektiraportti 25.9.2012 tilanteen mukaan.

6. KYSELY JA PALAUTE

Retkille lähtijöille jaettiin busseissa kyselylomake, jossa kysyttiin mielipidettä Kotiseutupäivien järjestelyistä ja ko. retkestä. Vastauksista on koottu yhteenveto liitteeseen nro 2. Kaiken kaikkiaan retkiin oltiin erittäin tyytyväisiä ja erityisesti oppaat saivat paljon kiitosta ammattitaidostaan. Myös ruokailut ja kahvitukset keräsivät kiitosta. Jossain määrin kotiseutuvieraat toivat esiin huolensa osallistumismaksujen hintojen noususta. Mikkelissä oli haluttu panostaa laatuun niin retkissä kuin gaalassakin, mikä tietysti korotti hintoja.

Suomen Kotiseutuliiton verkkosivuilla kyseltiin kotiseutupäivien jälkeen, mikä oli hienointa Mikkelin seudun valtakunnallisilla kotiseutupäivillä. Eniten ääniä sai seminaari (34 %), toiseksi keskustelukammarit (25 %) ja kolmanneksi retket (19 %). Yhteensä ääniä annettiin 32.

7. SUMMA SUMMARUM

Pääsihteerin näkökulmasta päivät onnistuivat erittäin hyvin. Sää suosi meitä aina lauantai-aamuun asti, jolloin saimme sadetta retkipäivän aluksi. Kotiseutupäivien ohjelmarunko on varsin selkeä ja toimiva, joten se helpotti tapahtuman suunnittelua, samoin kuin kirjallinen opas.

Virallisten kotiseutupäivien osallistujamäärä jäi jonkin verran tavoitteestamme, joten siltä osin odotukset eivät aivan toteutuneet. Jatkossa varmaan täytyy kiinnittää enemmän huomiota tapahtuman ennakkomarkkinointiin ja kotiseutuaatteen levittämiseksi myös nuoremmille ikäpolville. Mikkeliläiset viidesluokkalaiset kirjoittivat aiheesta "Minun päiväkäskyni", mikä liittyi Mannerheimin kuuluisaan päiväkäskyyn, joten sitä kautta saimme vähän myös nuorisoa liikkeelle. Mikkelin seudun kotiseutupäivillä näytti muutenkin olevan ilahduttavan paljon nuorempaa väkeä liikkeellä. Sosiaalista mediaa olisi syytä hyödyntää aiempaa enemmän, varsinkin ennakkomarkkinoinnissa.

Seminaarit olivat palautteen mukaan mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä. Suuri yleisö piti torin ohjelmatarjonnasta, joka olikin varsin monipuolista ja viihdyttävää. Asiakaspalautteissa toivottiin perjantapäivälle vielä yhteistä tapaamista, mikä oli ehkä hienoinen yllätys meille järjestäjille, koska perjantai-päivä on jo muutenkin ohjelmallisesti aika pitkä ja olisi luullut vieraiden kaipaavan vähän omaa aikaa tai lepoa.

Retkien suunnittelu oli aloitettu jo hyvissä ajoin ja niiden toteutukseen oli panostettu paljon. Palaute retkistä olikin erittäin hyvä. Uskon, että osa niistä jää elämään ja ne täydentävät osaltaan Mikkelin seudun matkailupalveluja.

Sataman vanhat höyrylaivat kiinnostivat suurta yleisöä, joka runsaslukuisena tutustui myös laivojen sisätiloihin. Kotiseutumarkkinoilla paikalliset kotiseutuaktiivit esittelivät toimintaansa. Oheisohjelmaa oli mielestäni riittävästi, kun saimme vielä savolaishenkisen lähiruokatapahtumankin ohjelmalavan yhteyteen.

Gaala kokonaisuudessaan oli kotiseutupäivien kiistatta näyttävin tapahtuma, ehkä avajaisten ohella. Äänentoisto tosin ei Stellan Tähtitorilla kaikilta osin toiminut johtuen varmaankin ison tilan akustisista ominaisuuksista. Osa esiintyjistä myös ylitti aiemmin sovitut ohjelma-aikansa, joten aikataulu ei aivan pitänyt loppuun asti. Tanssiorkesterin osuutta moni ehtikin jo odottaa alkavaksi illan mittaan.

Aikaisemmat kotiseutupäivät ovat järjestelyissään nojanneet osin talkootyöhön kustannusten säästämiseksi. Nykyään kuitenkin myös yhdistykset laskuttavat kaikesta tekemästään työstä, joten kotiseutupäivien järjestelykustannukset ovat nousseet vastaavasti. Ehkäpä päivien runkoa voitaisiin muuttaa joiltakin osin niin, että kustannukset järjestävälle kaupungille tai kunnalle eivät nousisi kohtuuttomaksi. Olisiko tässäkin pieni kaunista? Myös joissakin asiakaspalautteissa osallistumismaksuja pidettiin hieman korkeina. Saimme kuitenkin suurta yleisöä liikkeelle erilaisilla oheistapahtumilla, joten kaiken kaikkiaan kävijämäärät nousivat muutamaan tuhanteen.

Lämmin kiitos kaikille, jotka olivat rakentamassa Mikkelin seudun kotiseutupäiviä ja olivat näin edistämässä kotiseutuaatetta. Tasan kymmenen vuotta sitten tehtiin savolaisnuorten parissa kysely, jossa eräs 8-luokkalainen poika vastasi kysymykseen, oliko hän ylpeä kotipaikastaan: "No, totta kai! No meijät erottaa kyllä puhheesta, että mistä päin maata myö ollaan ja se on hyvä. Kaikilla menee hermo meijän kanssa, ja me vastataan aina kysymyksellä ja se on hyvä".

Miä oon nykyään Mikkelistä ja meil o hineetä edelleen!

Kristiina Markkula

päsihteeri

Eteläpohjalaiset esittävät laulaen juhlagaalassa kutsun saapua Seinäjoelle seuraaville Valtakunnallisille Kotiseutupäiville 2013. Kuva: Kristiina Markkula.

LIITE 1

PÄÄTOIMIKUNTA

Kokoontui 2 kertaa.

Suomen Kotiseutuliiton hallituksen pj. professori Pekka Laaksonen toimi puheenjohtajana
Mikkelin kaupunginjohtaja Kimmo Mikander toimi varapuheenjohtajana
Suomen Kotiseutuliiton pääsihteeri FT Lassi Saressalo
Elli Aaltonen, ylijohdaja, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Maj-Lis Bremer - Laamanen, johtaja, Kansalliskirjaston digitointi- ja konservointikeskus
Seppo Lokka, palopäällikkö, Etelä-Savon pelastuslaitos
Arto Hokkanen, everstiluutnantti, päällikkö, Puolustusvoimat, Etelä-Savon aluetoimisto
Taisto Huokko, poliisipäällikkö, Etelä-Savon poliisilaitos
Pekka Häkkinen, ylijohdaja, Itä-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Seppo Häkkinen, piispa, Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli
Johannes Hätinen, kirkkoherra, Mikkelin ortodoksinen seurakunta
Markku Karila, kirkkoherra, valtuuston puheenjohtaja, Juvan kunta
Seija Korhonen, 1. varapuheenjohtaja, Mikkelin kaupunginvaltuusto
Petri Kosonen, johtaja, YLE Etelä-Savon Radio
Soile Kuitunen, kehitysjohtaja, Mikkelin kaupunki
Laura Laitinen, KSKT -consulting, Pertunmaan kunta
Jari Leppä, kansanedustaja, Eduskunta
Arja Leppäkumpu, vs. hallintojohtaja, Hirvensalmen kunta
Paula Lumme, matkailu- ja kulttuurisihteeri, Puumalan kunta
Jarmo Luoma-aho, arkistonjohtaja, Suomen elinkeinoelämän keskusarkisto
Asta Luukkonen, Puumala - Seura ry
Risto T. Nieminen, kirkkoherra, Mikkelin maaseurakunta
Juha Pasonen, Hirvensalmi-Seura ry
Leevi Piispa, valtuutettu, Mikkelin kaupunginvaltuusto
Niilo Pulkkinen, Ristiina-seura ry
Pia Puntanen, FM, Suomen kotiseutuliiton valtuuston jäsen, Mikkelin-Seura ry
Sirpa Pyrhönen, kulttuuri-nuoriso-ohjaaja, Ristiinan kunta
Heikki Saastamoinen, rehtori, Mikkelin ammattikorkeakoulu
Arto Seppälä, kaupunginhallituksen puheenjohtaja, Mikkelin kaupunki
Pirjo Siiskonen, VTT, johtaja, Mikkelin yliopistokeskus
Irene Spännäri, kulttuurisihteeri, Kangasniemen kunta
Jukka Tikka, toimitusjohtaja, Länsi-Savo
Keijo Tikka, toimitusjohtaja, Etelä-Savon Koulutus Oy, Etelä-Savon ammattiopisto
Lenita Toivakka, kansanedustaja, Eduskunta

Ritva Tyrväinen, Haukivuoren kotiseutuyhdistys ry
Raija Vehmala, Kangasniemen kotiseutuyhdistys ry
Matti Viialainen, maakuntajohtaja, Etelä-Savon maakuntaliitto
Pauliina Viitamies, kansanedustaja, Eduskunta
Tytti Voutilainen, arkistonjohtaja, Mikkelin maakunta-arkisto
Juha Vuori, jäsen, Mikkelin kaupunginhallitus
Kyösti Ylijoki, toimitusjohtaja, Miset Oy
Anu Yli-Pyky, kulttuurisihteeri, Mäntyharjun kunta
Sihteerinä toimi pääsihteeri Kristiina Markkula.

JÄRJESTELYTOIMIKUNTA

Kokoontui 13 kertaa.

Heikki Hirvonen, sivistystoimen johtaja, Mikkelin kaupunki (puheenjohtaja)

Lassi Saressalo, pääsihteeri, Suomen Kotiseutuliitto

Marita Kajander, kulttuurijohtaja, Mikkelin kaupunki

Marjut Kuosma, palvelujohtaja, Mikkelin kaupunki

Soile Kuuva, vs. tiedotuspäällikkö, Mikkelin kaupunki

Kristiina Markkula, pääsihteeri 1.9.2011 alkaen, Mikkelin kaupunki (sihteeri)

Matti Liukkonen, kulttuuritoimenjohtaja, Mikkelin kaupunki (vs. pääsihteeri ajalla 1.8.2010 – 31.8.2011)

Helena Partanen, kulttuuri- ja vapaa-aikasihteeri, Mikkelin kaupunki (pääsihteeri 31.7.2010 asti)

Pia Puntanen, projektipäällikkö, Mikkelin kaupunki

Päivi Turkki, kunnossapitopäällikkö, Mikkelin kaupunki

Itä-Suomen aluehallintoviraston katolla liehuu Suomen lippu Valtakunnallisten Kotiseutupäivien kunniaksi. Kuva: DiMe-työpaja/Markku Pusa.

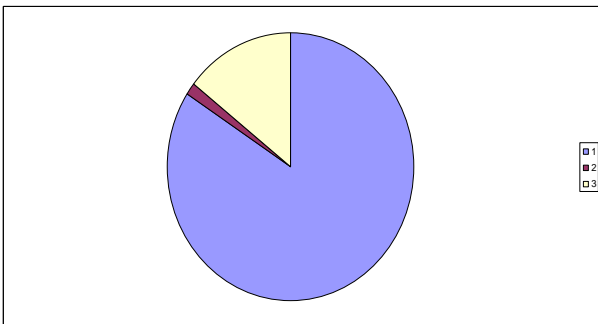
LIITE 2

VALTAKUNNALLISET KOTISEUTUPÄIVÄT 2012 MIKKELIN SEUDULLA–PALAUTE

149 VASTAAJAA:

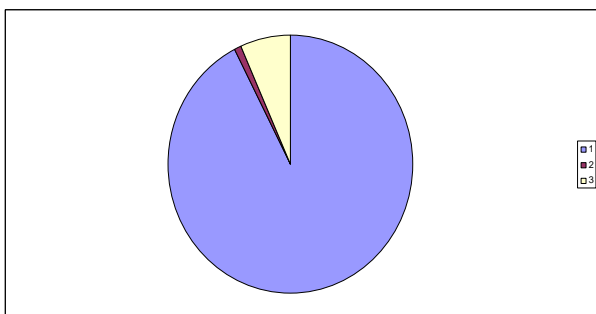
1. Ovatko Kotiseutupäivät 2012 vastanneet tähän asti odotuksiasi?

kyllä	123
ei	2
ei odotuksia etukäteen	21

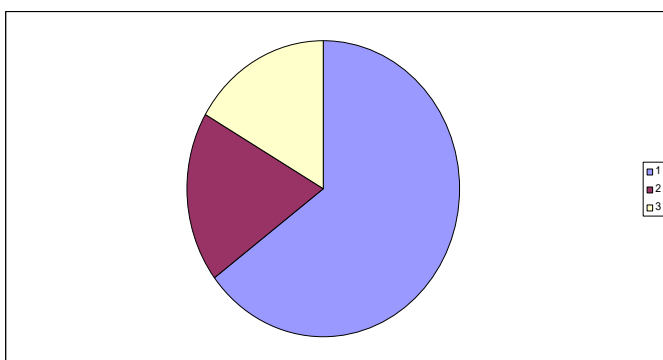
2. Onko Kotiseutupäivät 2012 ohjelma/retket mielestänne hyvin valittuja?

kyllä	138
ei	1
en osaa sanoa	10

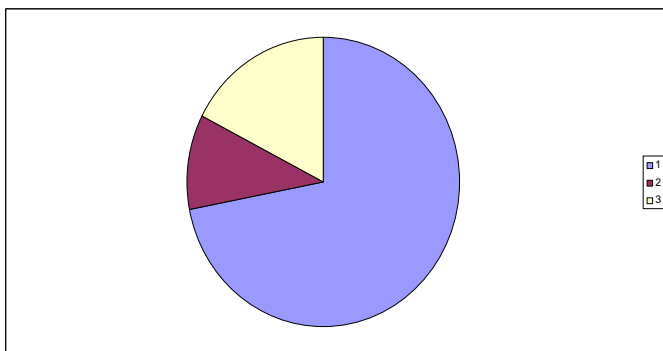
3. Onko kotiseutupäivät 2012 tiedotus ollut mielestänne riittävä?

kyllä	97
ei	28
en osaa sanoa	25

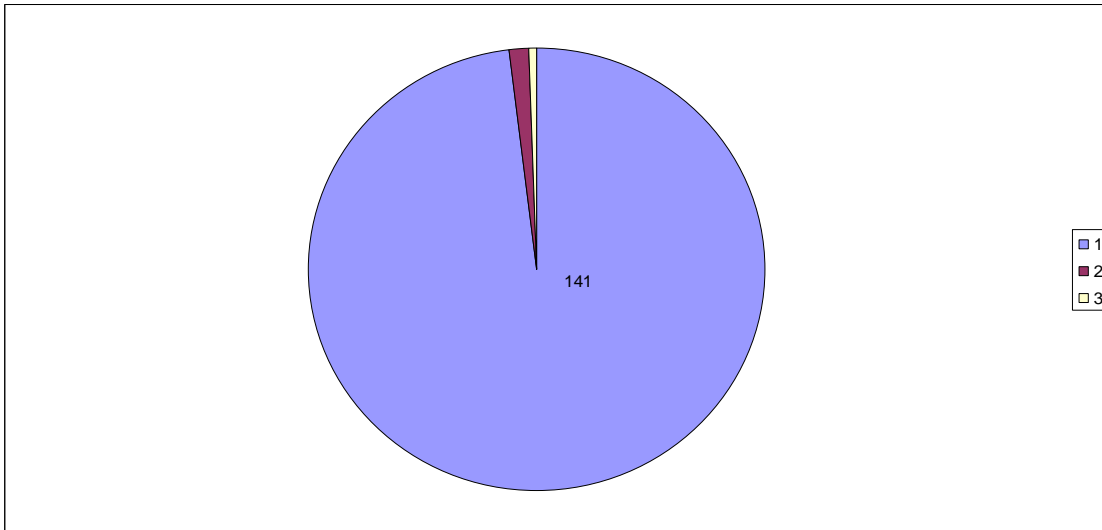
4. Onko käytännön asioista (liikkuminen, yöpyminen jne.) tiedottaminen ollut mielestänne riittävä?

kyllä	107
ei	16
en osaa sanoa	26

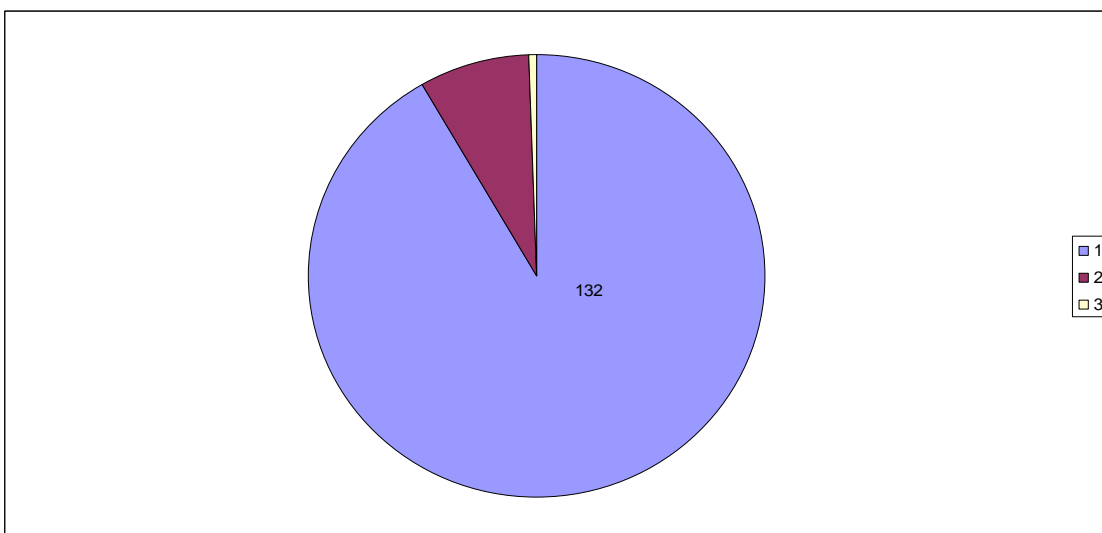

Yhteenveto retkistä:

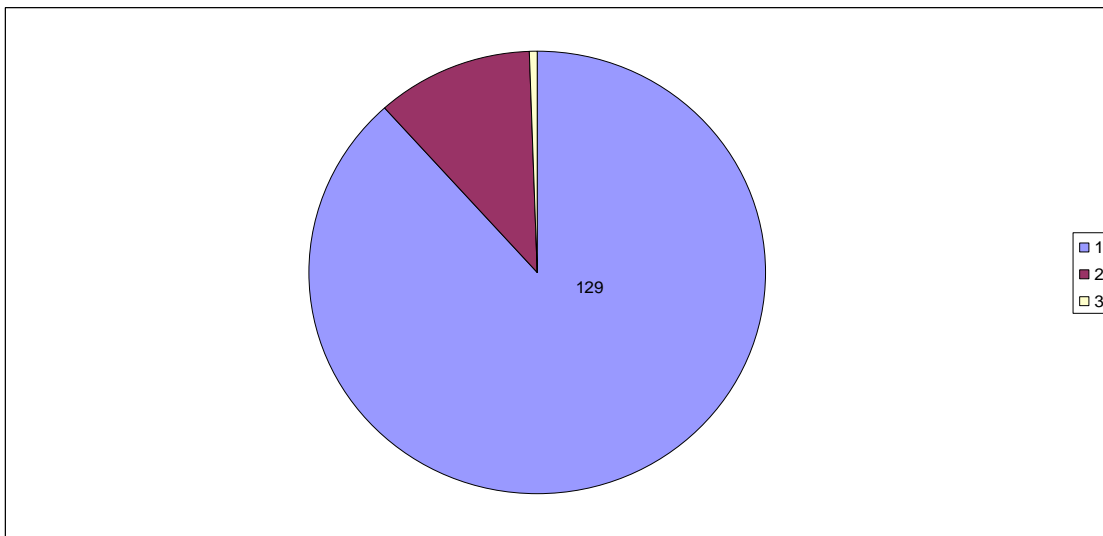
1. Oliko retkellä ohjelmaa sopivasti (1), liikaa (2) tai liian vähän (3)?

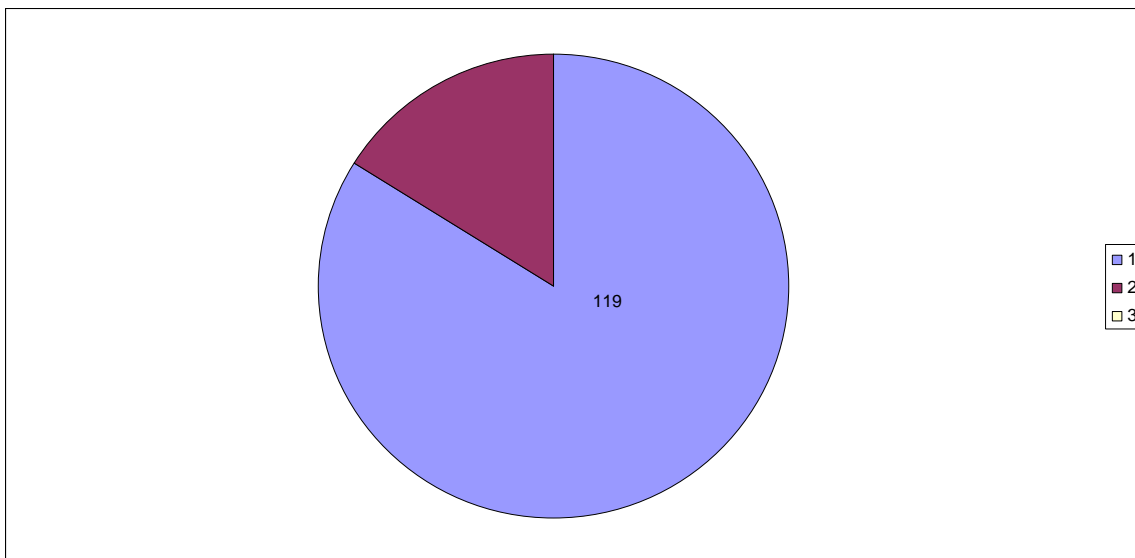
2. Oliko retki toteutettu hyvin (1), tyydyttävästi (2) tai huonosti (3)?

3. Vastasiko retken kuvaus retken sisältöä hyvin (1), tyydyttävästi (2) vai huonosti (3)?

4. Vastasiko retken hinta sisältöä hyvin (1), tyydyttävästi (2) vai huonosti (3)?

LIITE 3

PROJEKTIRAPORTTI 25.9.2012

	€
Toimintatuotot	64 637,51
Henkilöstökulut	88 676,83
Palvelujen ostot	101 199,61
Aineet ja tarvikkeet	4 578,58
Muut toimintakulut	7 660,91
Toimintakulut	202 115,93

Raportista puuttuvat seuraavat tuloerät:

Tavicon Oy	35 802,11 €
Etelä-Savon maakuntaliitto	16 155 €
Suomen Kotiseutuliitto	4 462,76 €

Raportista puuttuvat mm. seuraavat menoerät:

päsihteerin kahden kuukauden palkka

loppuraportin painatus

LIITE 4

SEMINAARIESITELMÄT:

KULTTUURIPERINTÖ JA IDENTITEETTI -seminaari

FM Pia Puntanen: MISTÄ ON MIKKELIN SEUDUN KULTTUURIPERINTÖ TEHTY?

Valtakunnallisten kotiseutupäivien seminaarin aiheena on perinteisesti ollut jokin järjestävää seutua koskettava, usein ajankohtainen aihe. Niin tänäkin vuonna – kulttuuriperintöä, sen sisältöä, identiteettiä korostavia merkityksiä ja hyödynnettävyyttä on työstetty paitsi kotiseutupäivien ohjelmaa laadittaessa, myös Mikkelin kaupungin, Ristiinan ja Hirvensalmen kuntien yhteisessä kulttuuriperintöohjelma -hankkeessa.

Viimeisimmässä, vuonna 2009 hyväksytyssä Mikkelin kaupungin strategiassa nähtiin ”vetovoimaisen kasvu-keskuksen hyödyntävän kulttuuriperintöään”. Välineeksi tuolle visiolle päätettiin laatia kulttuuriperintöohjelma, jossa käsiteltäisiin kulttuuriperinnön sisältöjä sekä niitä tehtäviä, toimintatapoja ja vastuita, joita kulttuuriperinnön hyödyntäminen edellyttää.

Kaksivuotinen EU-rahoitteinen hanke alkoi huhtikuun alussa 2011. Hankkeessa työskentelee projektipäällikkö ja asiantuntija-assistentti, lisäksi kuluvan vuoden aikana yhteensä kahdeksan henkilöä tekee joko lyhyissä määräaikaissuorituksissa tai ostopalveluna hankkeen sisältöön liittyviä töitä. Kaupungin ja kuntien henkilöstöstä on koottu kaksi projektiryhmää ja hanketta valvoo ja ohjeistaa ohjausryhmä. Budjetti on 286 000 euroa. Hankkeen kotipesä on kaupungin keskushallinnossa, Elinvoima ja kilpailukyky -palveluissa.

Kulttuuriperintöohjelman hankesuunnitelmassa oli kuusi kokonaisuutta:

1. Alueen kulttuuriperinnön systemaattinen kartoitus
2. Kulttuuriperintökasvatus – oppimateriaalit, opsin sisällöt
3. Kulttuuriympäristön tarkastelu – rakennusinventointeja
4. Hyödyntäminen yritystoiminnassa – pilotit ja taustamateriaalit
5. Nettisivut ja/tai julkaisu
6. Varsinainen ohjelma ja toimintamalli

Kulttuuriperintö käsitteenä – käsite hankkeessa

Olemme käsittäneet kulttuuriperinnön hankkeessa laajassa muodossa: kulttuuriperintö on aineellista – kiinteää ja irtainta – sekä aineetonta ihmisen toiminnan tuloksena syntynyttä perintöä; esim. rakennuksia, kokoelmia, tapoja, uskomuksia jne. Taustalla on laaja kulttuurikäsitelmä, jossa kulttuuri nähdään kaikkena sinä, mitä ihminen yhteisönsä jäsenenä tekee, arjen merkityksinä ja merkityksen antoina.

Kulttuuri ei ole selvarajainen, homogeeninen ja staattinen kokonaisuus, vaan muuntuva prosessi. Kulttuuriperintöohjelmassa ei toki voida, eikä ole tarkoituksenmukaistakaan, ottaa haltuun koko inhimillisen kulttuurin kirjoa. Kulttuuriperintöohjelmaan sopii käsitys kulttuurista konstruktiona eli rakennelmana. Kulttuuri on tuotettu ja sitä tuotetaan koko ajan. Esimerkiksi käsityksemme kansakunnasta on luotu tiettyjen näkemysten pohjalta. Ajan mukaan konstruktioista on tullut ”tosi”, se on alettu mieltää itsestään selväksi. Samalla tavoin voidaan ajatella, että esimerkiksi paikallisuus ja kotiseutu ovat luotuja, tuotettuja, eli konstruoituja. Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelmassa kartoitetaan, mistä alueemme kulttuuriperintö on ra-

kentunut. Samalla tiedostamme sen, että ohjelmassa tehtävillä valinnoilla ja painotuksilla olemme itse konstruoimassa (koti)seudun paikallisuutta ja alueellista kulttuuriperintöä.

Kulttuuriperinnön rakennusaineita ovat alueen historia ja perinne. Ne muodostuvat arjesta ja juhlasta, tavanomaisuudesta ja poikkeusajoista. Kulttuuriperintö taas muotoutuu tarkoituksella tästä perinteestä ja historiasta valituista, merkittäviksi katsotuista elementeistä, joita käytetään julkisiin yhteiskunnallisiin, poliittisiin ja taloudellisiin tarkoituksiin. Kulttuuriperintö pohjaa tosiasioihin, mutta se on valittua.

Systemaattinen kartoitus – yleisötilaisuudet ja kysely

Systemaattisella kartoituksella käytiin läpi olemassa olevaa tietoa alueen historiasta, perinteestä ja kulttuurista: Hanke ei ole tutkimushanke – mutta tutkimuksen periaatteita noudattaen pyrimme tunnistamaan yleisiä, erityisiä ja tutkimusta kaipaavia asioita ja ilmiöitä. Perimmäisenä tavoitteena on ollut löytää alueelle tyypillisiä ja ominaisia piirteitä, mutta toisaalta myös muista erottavia piirteitä. Missä kohden on oltu selkeänä osana valtavirtaa, missä ihan omintakeisia? Millä näistä asioista olisi kiinnostavuutta tämän päivän näkökulmasta?

Tarkastelun alla on ollut muun muassa esihistoria/muinaisjäännökset, kansanperinne, rakennettu ympäristö, elinkeinot, hallinto ja poliittinen historia, yhdistykset ja vapaa-aika, kirjallisuus, musiikki, kuvataide, urheilu, nykykulttuuri, henkilöt, nykykulttuuri jne.

Yhtä tärkeää kuin tutkijan selvitystyö kulttuuriperinnön kartoittamisessa on asukkaiden näkemykset siitä. Selvittääksemme mitä seudun asukkaat pitävät kulttuuriperintönään tai arvokkaana ja säilyttämisen arvoisena järjestimme kuusi yleisötilaisuutta ja teimme nettipohjaisen webropol -kyselyn. Nettikysely oli auki noin puolitoista kuukautta. Nämä yhdistettynä 2010 pidetyn asiantuntijaseminaarin ja 2011 Mikkelin ammattikorkeakoulun kulttuurituottajille suunnatulla kyselyllä antoivat noin 400 henkilön näkemykset alueen kulttuuriperinnöstä.

Mistä on Mikkelin seudun kulttuuriperintö tehty:

Hankkeen tässä vaiheessa olemme nimenneet kuusi teemaa, joiden alla kohtaavat aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö. Teemoissa kohtaavat ilmiöt eri vuosikymmeniltä ja -sadoilta, kaupunki ja maaseutu, vaihtelevin painotuksin. Teemojen otsikoinnissa olemme pyrkinneet kiteyttämään olennaisen seudun kulttuuriperinnöstä.

Savon syntyseutu

Merkit ihmisen liikkeistä Mikkelin seudulla ilmaantuivat viimeisen jääkauden jälkeen. Kivikauden asutus jälkiä löytyy erityisesti Ristiinasta, ja rautakaudella asutus keskittyi nykyisen Mikkelin kaupungin ympärille. Merkittävin alueen muinaisjäännöksistä on Ristiinassa sijaitsevat Astuvansalmen kalliomaalaukset ja niiden edustalta järviarkeologisissa kaivauksissa löytyneet meripihkariipukset. Maalaukset on ajoitettu noin 3000 - 2000 eKr., ne muodostuvat yli 60 kuvasta ja ovat Pohjois-Euroopan suurimpia. Ne kuvastavat myös metsästäjä-keräilijöiden henkistä perintöä.

Pähkinäsaaren rauhassa (1323) Novgorod luovutti Ruotsille Jääsken, Äyräpään ja Savilahden kihlakunnat. Tuon Savilahden keskus oli tässä nykyisen Mikkelin paikalla ja antoi nimen koko Savolle. Rautakaudella Mikkelin oli syntynyt paikallaan pysyvää asutusta, joista ovat merkkeinä Kyyhkylän, Visulahden ja Tuukkalan kalmistot sekä viimeisimpänä löydetty Orijärven muinaispellot ja viikinkiaikainen hopearaha-äärre. Alueella kehittyi muun muassa koruihin omintakeinen muotokieli.

Karjalaisvaikutus, asema Novgorodin turkishankinta-alueen luoteiskulmana alkoi näkyä 1000–1100-luvuilla ja Pähkinäsaaren rauhaa solmittaessa alueella oli vakiintunut hallinto. Alue siirtyi katolisen kirkon piiriin, Savilahden kirkkopitäjän kirkko pyhitettiin arkkiengeliksi Mikaelille, joka vakiintui seurakunnan ja hallintopitä-

jän nimeksi 1600-luvulla. Suomenkielinen Mikkeli-nimitys ilmestyi kirjallisiin lähteisiin 1820-luvulla. Kanamme siis kautta kristillisen, juutalaisen ja islamilaisen maailman tunnetun arkkienkelin nimeä, ja se liittää meidät eurooppalaiseen kulttuuriperintöön. Mikkelinpäivää vietetään lokakuun ensimmäisenä sunnuntaina.

Savon syntyseutu -teemassa käsittelemme asutuksen laajenemista ja uusien seurakuntien ja pitäjien syntyä. Kirkot, hautausmaat ja kirkonkylät ovat tämän teeman keskeistä kulttuuriympäristöä. Niin kuin Mikkeli-nimi liitti alueen eurooppalaiseen kulttuuriperintöön, niin esimerkiksi Ristiina liittää alueen pitkään yhteiseen historiaamme Ruotsin kanssa – pitäjä perustettiin kreivin aikaan, ja sai nimensä Per Brahen puolison Kristina Stenbockin mukaan.

Rajalla

Rajalla -teema viittaa alueen maantieteelliseen sijaintiin ja siitä johtuviin tapahtumiin ja ilmiöihin. Olemme heimo- ja kulttuurirajalla Suomen sisäisesti katsottuna – Hirvensalmen länsipuolella kolkuttelee Häme ja Ristiinan etelärajalla Karjala. Se näkyy esimerkiksi kielessä – eteläsavolaista puheenpartta on sanottu joskus kevytsavoksi, eroaahan se selvästi Pohjois-Savon leveästä ilmaisusta. Kaakkoismurteiden vaikutus näkyy meillä vahvana. Etelä-Savossa joka pitäjässä on (ollut) oma murre, joskus jopa saman pitäjän kylissä. Vuonna 1890 tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että Mikkelin, Hirvensalmen ja Ristiinan pitäjillä on kaikilla oma kielimurteensa. Etelä-Savon ydinaluetta ovat *Aila Mielikäisen* mukaan Mikkeli ja Ristiina, osittain Anttolakin. Kaikissa muissa pitäjissä kuuluu naapurimurteiden sävy selvemmin. Selitys löytyy sillekin: Mikkelissä ja Ristiinassa on seudun vanhin asutus ja siten myös vanhin kieliperimä.

Rajalla -teema viittaa sotahistoriaan, konflikteihin idän ja lännen välillä, mutta myös sotaväen organisoimisen ja sijoittamisen jälkeensä jättämään kulttuuriperintöön. 1700-luvun sotien seurauksena Ruotsin ja Venäjän raja vedettiin Kymijoelle, se halkaisi naapuripitäjän Mäntyharjun ja myötäili Ristiinan rajoja. Turun rauhan (1743) rajasta oli seurauksena Mikkelin seudun rooli sotilashallinnollisena keskuksena, joka jatkuu edelleen. Maavoimien esikunta sijaitsee Mikkelin Karkialammella, Savon Prikaatin entisellä kasarmilla. Savon Prikaati perustettiin 1770-luvulla, kun rajaseudulle koottiin ruotuväkisten joukkojen ja rakuunoiden lisäksi värvätty Savon jääkärijoukko. Göran Magnus Sprengtporten Prikaatin ensimmäisenä komentajana piti omin varoin Suomen ensimmäistä ja Ruotsin toista sotakoulua yllä Ristiinan Brahelinnan everstinpuustellissa.

Sotilasasutuksen myötä muodostui myös Savon kartanoalue, kun upseerit alkoivat hankkia omia asuinkartanoita virkatalojensa lisäksi. *Anna-Maria Åströmin* mukaan Etelä-Savossa oli noin satakunta ja Pohjois-Savossa noin kolmisenkymmentä kartanoa ja säätyläistilaa 1700–1800-lukujen vaihteessa. Sääty-yhteiskunnassa upseerin ammatti oli aatelin ammatti, yli 90 % aatelin miespuolisista jäsenistä toimi sotilasvirassa.

Tuo aika on jättänyt alueelle rakennusperintöä, mutta myös aseman esimerkiksi Suomen kansalliskirjallisuudessa: vaikka Suomen sodan (1808–09) taistelut käytiinkin pääasiassa muualla, ovat monet Vänrikki Stoolin tarinoiden sankarit kotoisin Ristiinasta tai Mikkelistä. Rajalla -teeman rakennettua kulttuuriperintöä on kartanoiden lisäksi Suomen Vanhaa väkeä (1881–1901) varten rakennettu Vanha Kasarmialue.

Mikkelin seudun sotahistoriaan kuuluu myös Nuijasota (1596–97), jossa kapinaan nousseet Savon talonpojat kokivat kovan kohtalon Kenkäveron pappilan pihalla. Valheellisin lupauksin antautuneet 200 talonpoikaa tapettiin Kenkäveron pappilan pihalle ja johtaja Paavo Tuomahainen päätyi teillipyörään Kivisakastin nurkalle. Toinen sisällissotamme, vuoden 1918 sota, ohitti Mikkelin ilman taisteluja, mutta aloitti Mikkelin päämajahistorian. Suomen itsenäisyyden ajan sodissa puolustusvoimien päämaja on aina sijainnut Mikkelissä. Päämajahistoria on Mikkelin valtakunnallisesti tunnetuinta kulttuuriperintöä. Tässä näkyy myös kiinnostavasti se, kuinka kulttuuriperintö muodostuu – 1950-luvulla päämajan sijaintia ei nähty merkittäväksi asiaksi, 1970-luvun alussa perustettiin päämajamuseo eli tuolloin Mannerheimin työhuone, Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen vuosina 1991–93 tutkittiin Mikkelin seudun päämajahistoriaa, ja sen jälkeen raken-

nettiin viestikeskus Lokki ja tehtiin päämajamuseoon suuri laajennus. Kaupungissa sijaitsee myös Jalkaväkimuseo, joka esittelee puolustusvoimien päähaaran toimintaa.

Rajalla -teema viittaa myös rauhanomaisiin kulttuuri- ja taloussuhteisiin idän ja lännen välillä. Pietarin taloudellisen merkityksen ja venäläismatkailijoiden lisääntymisen myötä myös tämä näkökulma on tullut kiinnostavaksi. Selvittelimme parhaillaan tarkemmin venäläisten ja alueen välisiä suhteita. Autonomian aikana Pietari oli suuri mahdollisuus, ja monet käyttivät sitä hyväksi. Eräs menestyneimpiä oli ristiinalainen Hiskias Pöntinen, joka lähetettiin 10-vuotiaana käsityöoppiin. 1840-luvulla hän perusti Gustav Fabergén kanssa kultasepäntuotteen, jonka tarina on kaikille tuttu. Pietarin imu vaikutti täällä saakka, erityisesti Saimaan kanavan (1856) avaamisen jälkeen. Halot ja voi olivat työvoiman ohella tärkeimpiä vientituotteita.

Rajalla -teemassa haluaisin mainita vielä Mikkelin ehkä merkittävimmän kulttuuriperintöön liittyvän toiminnon, nimittäin arkistolaitoksen. Toisen maailmansodan seurauksena Viipurin maakunta-arkisto etsi uutta sijoituspaikkaa, ja lopulta 1950-luvulla perustettiin Savo-Karjalan, nykyinen Mikkelin maakunta-arkisto. Mikkeli on maan toiseksi suurin arkistoalan keskittymä, jossa maakunta-arkiston lisäksi toimii Elinkeinoelämän keskusarkisto, Kansalliskirjaston digitointi- ja konservointikeskus ja Mikkelin ammattikorkeakoulu kouluttaa sähköisen arkistoinnin osaajia. Päätös Arkistolaitoksen uuden keskusarkiston sijoittamisesta on tehty, ja se valmistuu Mikkeliin vuonna 2017. Säilytämme ja hoidamme sekä saatamme kansallista kulttuuriperintöämme sähköiseen muotoon.

Kaskikansan perilliset

Yleisökyselyssämme selkeästi tärkeimmäksi teemaksi nousi vesistöisyys, rannat ja maisemat. Mikkelin seudulla eletään edelleen tiiviissä luontosuhteessa: metsät ja järvet ovat äärellä, mökki löytyy isolta joukolta ihmisiä, marjamaat ja liikkuminen luonnossa ovat meikäläistä arkea. Arvostamme sitä, että niin moni käyttää vapaa-aikaansa ja varallisuuttaan tullaan nauttimaan arjestamme.

Kaskikansan perilliset -teemassa käsittelemme ihmisen suhdetta luontoon – elinkeinojen, kulttuurin ja vapaa-ajan näkökulmista. Kaskiviljely oli pitkään Itä-Suomen tärkein maanviljelyn muoto. Sen avulla toteutettiin 1500-luvulla savolaiseksiansio, asutettiin Pohjois-Savo, Kainuu ja Oulujärven seutu, sekä Vermlanti 1600-luvulla. Metsästäys ja kalastus olivat tärkeä osa elantoa. Kaskenkaatajilla oli oma henkinen kulttuurinsa, jossa tietäjillä oli keskeinen rooli. Tietäjä tiesi oikean vaikutustaijan ja osasi lukea vaikuttavat sanat eli loitsun. *Matti Sarmelan* mukaan loitsuja onkin kerätty Savosta enemmän kuin mistään muualta maailmasta.

Metsä kaadettiin pelloksi, ja kun metsäteollisuus alkoi kehittyä, olivat Savon metsät rintamailla olemattomia. Kaskikansan perillisten osa ei ollut modernisaation alkaessa hyvä. Myöhästyimme kehityksestä vesivoiman ja raaka-aineen puutteen vuoksi, mutta nykypäivänä olemme maan parhaimman metsänkasvun alueella ja metsätalous kohentaa monen eteläsavolaisen taloutta merkittävästi. Sahat olivat Mikkelin seudun elinkeinoelämän keskeisiä toimijoita 1900-luvun alussa. Sahat synnyttivät ja elättivät taajamia, jotka näivettyivät toiminnan loputtua. Ennen toista maailmansotaa alueella toimi 11 sahaa. Ne olivat useimmiten paikallisten perustamia. Savon radan ja vesitien yhtymäkohdat mm. kaupungissa, Otavassa, Haukivuorella. Nykyisin Ristiinan Pelloksen vaneritehdas/UPM-Kymmene ja Otavan saha/Versowood.

Vesistö, vesillä liikkuminen ja saaristolaisasutus ovat luonteva osa Järvi - Suomen kulttuuriperintöä. Veskan-saa, saarissa asujia ja vesitse liikkujia on ollut erityisesti Hirvensalmella runsaasti. Vesillä liikkumisen ja rannoilla asumisen muodot ovat muuttuneet ajan mukana: arkisen kovan työn näyttämöstä on tullut yhä enemmän vapaa-ajan ympäristöä. Herraskainen huvila-asutus alkoi syntyä 1800-luvun lopulla ja koko kansan mökkeily 1960-luvulta lähtien. Vuoden 2013 alusta Mikkelistä, Ristiinasta ja Suomenniemestä muodostuva uusi Mikkeli on maan suurin kesämökkikunta. Järvestä saatiin särvintä, kesällä soutaen ja talvella talviteitä pitkin liikkuminen oli helpointa. Laivaliikenteen kehitys vaurastutti kauppiaita ja Venäjänkaupan tuotoilla rakennettiin mm. Mikkelin keskustaan kivitaloja. Kansanomaisen lotjanrakennus oli 1900-luvun alku-

puoliskolla Anttolassa Saimaan alueen toiseksi suurinta. Taitavia anttolalaisia kirvesmiehiä kiertää edelleen pitkin maata.

Kaupunki ja kaupunkilaiset

Mikkeliä on syytetty – mutta en kyllä tiedä onko kiitetty, siihenkin voisi olla syytä – hallintokaupungiksi. Sitähän me olemme olleet, ja sen kulttuuriperintöä kannamme. Kaupungin perustaminen juontaa juurensa Suomen suuriruhtinaskunnan perustamiseen, Vanhan Suomen liittämiseen siihen 1812 ja sitä seuranneeseen läänituudistukseen. Mikkelin lääni perustettiin vuonna 1831 ja Mikkelin kaupunki 1838, nimenomaan uuden läänin pääkaupungiksi, mutta myös takapajuksen seutukunnan kaupankäynnin ja elinkeinoelämän edistäjäksi.

Asemasta läänin pääkaupunkina seurasi tiettyjä asioita: kaupunkirakenne, jossa näkyy tietynlainen monumentaalisuus aukioineen ja hierarkkisine alueineen. Rakennuksia, jotka ovat edelleen vanhinta rakennusperintöämme: lääninhallitus, lääninvankila, lääninsairaala. Lyseo ja tyttökoulu, tarkk'ampujapataljoona 1880-luvun vaihteessa. Vallan kamarit ovat siis kulttuuriperintöämme.

Hallintokaupungista seurasi muutakin: lääninhallituksen ja muiden virastojen virkamiehet, jotka olivat paikallisesti ikään kuin keisarin vallan heijastumia. Yhdistettyinä vanhan väen upseerikuntaan ja lähiseutujen kartanoiden väkeen he loivat 1800-luvulla eliitin, joka oli ruotsinkielinen ja erottui selvästi ympäröivästä suomenkielisestä väestöstä. Usein säätyläiset olivat perustamassa yhdistyksiä ja aloittamassa kansalaistointia. Esimerkiksi Mikkelin Rouvasväen-yhdistys perustettiin vuonna 1855, kun esimerkiksi Hämeenlinnaan se perustettiin vuotta myöhemmin ja Kuopioon 1860. Mikkelin pursiseura (1905) oli sisävesien toinen ja Vuoksen alueen ensimmäinen veneily-yhdistys.

Olemme tarkastelleet kriittisesti tuota hallintokaupunki-imagoa, sitä ei voi kiistää, mutta löytyisikö sen lisäksi vivahteita lisää? Kaupunkilaisuuden kulttuuriperintö odottaa vielä tunnistamistaan. Mikkeliiin ei ole perinteisesti liitetty teollisuutta. Toisaalta, jos katsomme asiaa nykyisen Mikkelin, tai kulttuuriperintöohjelma – hankkeessa mukana olevien Ristiinan ja Hirvensalmen muodostamasta

kokonaisuudesta käsin huomaamme, että teollisuutta löytyy. 1900-luvun alussa Mikkelin maalaiskunta oli maakunnan teollisen tuotannon kärjessä. Kaupunginlahden toisella rannalla sijaitsivat Saksalan ja Tuppuralan sahat, jotka työllistivät 1890-luvulta lähtien vuosikymmenien ajan satoja henkilöitä. Emolan ja Lähemäen esikaupungit syntyivät paljolti näiden sahojen työväestön sekä varattoman väestön asuinsijoiksi. Emolan kaupunginosa on yksi valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista ympäristöistä. Teollisuutta siis oli, nykypäivän silmin katsottuna lähes keskellä kaupunkia, mutta silloin ne olivat Mikkelin pitäjän puolella.

Torilla ja kaupanteossa

Mikkelin tori on yksi Suomen tunnetuimpia kesätoreja. Kulttuuriympäristönä alue on monikerroksinen. Ennen kaupungin perustamista Savon Prikaati harjoitteli malmilla, kaupungin perustamisen myötä siitä tuli Hallitustori, monumentaali aukio, jonka varrelle suunniteltiin ja rakennettiin tärkeimmät rakennukset: Engelin suunnittelema lääninhallitus, Selim A. Lindqvistin kaupungintalo, Aarre Ekmanin porttirakennukset ja niiden kumminkin puolin sijaitsevat funkkisrakennusten rivistöt luovat puitteet tilalle. Mikkelin torikaupan perinteet juontavat 1700-luvulle, Turun rauhan jälkeen Lappeenrannan markkinaoikeudet siirrettiin Mikkelin kirkonkylään. Mikkelin markkinat saivat alkunsa. Syys- ja kevätmarkkinoilla paikalle kokoontui tuhansittain ihmisiä, ympäröivän maakunnan talonpoikia kauppaamaan tuotteitaan ja kaupunkien porvareita niitä ostamaan. Syysmarkkinoilla – Mikko-markkinoilla – kaupattiin karjaa ja kevätmarkkinoilla erityisesti hevosia.

Edelleen järjestettävät maaliskuiset ja Mikkomarkkinat ovat harvinaisen elävää perinnettä alueellamme – vaikka sisältö on muuttunut, perinne säilyy. Torilla kohtaavat kaupunki ja maaseutu, jotka ovat erottamaton osa Mikkelin seudunkulttuuriperintöä. Meillä on ollut kaupunki 175 vuotta, mutta alueella on asuttu pitkälti

toistatuhatta vuotta. Kaupunki ja maaseutu ovat olleet riippuvuussuhteessa toisiinsa, ja niiden toisiaan täydentävät roolit kohtaavat torilla. Mikkeli perustettiin myös kauppakaupungiksi. 1800–1900-lukujen kolme suurkauppiasta Aatu Pykkänen, Constantin Pöndinen ja David Pulkkinen harjoittivat tukkukauppaa ja omistivat laivoja, sekä rakensivat edelleen jäljellä olevia kivitaloja kaupunkiin. 1900-luvun kauppiasta Aatu Toivakka perillisineen ja Suur-Savon Osuuskauppa ovat jättäneet jälkensä paitsi rakennettuun ympäristöömme, myös kaupungin kehittymisen tarinaan. Kaksi viimeistä ovat osallisina myös Mikkelin nykypäivässä - Vuoden kaupunkikeskusta 2012 palkinnon voittajaksi Mikkeli pääsi keskustauudistuksella, jossa syntyi matkakeskus, kaksi kauppakeskusta ja toriparkki, sekä kävelykatujen uudistus.

Moderni Mikkeli

Viimeiseksi teemaksi olemme valinneet Modernin Mikkelin. Kuinka yhteiskunnan modernisaation murrosvaiheet ovat näkyneet ja mitä jälkiä ne ovat jättäneet? Milloin ja miten Mikkelissä ja lähiseudulla ollaan oltu moderneja, uudenaikaisia tai nykyaikaisia? Mitä siitä on tunnistettavissa kulttuuriperinnöksi? Tai mitä nykypäivässämme on sellaista, joka voisi olla huomisen kulttuuriperintöä?

Tämän teeman pureskelu on meillä vielä kesken. Tiedämme, että vastauksia löytyy muun muassa rakennustusta ympäristöstä. Hankkeemme kulttuuriympäristöä käsittelevässä osuudessa teemme parhaillaan rakennusinventointia toisen maailmansodan jälkeen kaavoitetuista/rakennetuista alueista. Uudet teknologiset ratkaisut, oli kyseessä sitten 100 vuotta sitten liukuvalutekniikalla toteutettu Naisvuoren vesitorni tai nykypäivänä kulttuuriperinnön digitalisointi ovat aikansa moderneja ratkaisuja. Luontosuhteemme on elävää ja pysyvää kulttuuriperintöä ja sen uusia muotoja tulemmme todennäköisesti näkemään tulevaisuudessakin. Arkemme on vartti-arkea: 15 minuutissa olet töissä, koulussa, kaupassa, luonnossa, mökillä. Juhlamme syntyvät kesästä ja tapahtumista: vapaa-ajanasukkaista, musiikkijuhlista, raveista ja rockista.

Professori Helena Ruotsala: Minuuden ja meikäläisyyden symboliikka

Kulttuuriperintöä ei ole, vaan se luodaan, tehdään, konstruoidaan. Tällaista kulttuuriperinnöllistämistä voidaan kuvata kolmiona, jonka muodostavat yhteisö, politiikka ja talous. Ihan viatonta kulttuuriperinnön luominen ei siis ole, mutta kulttuuriperinnöksi valikoituu laajasta kulttuurin kirjosta eri alueilla eri asiat. Keskeistä tässäkin kuitenkin on oman historian ja menneisyyden tunteminen.

Kun tarkastelemme jonkin alueen tai paikan kulttuuriperintöä, niin tarkastelussa apuvälineinä ovat kysymykset, jotka kohdistuvat tämän kulttuuriperintöprosessin osallisiin:

- Kuka/mikä tekee, luo, konstruoi kulttuuriperinnön?
- Kuka/mikä käyttää kulttuuri-perintöä? Mihin tarkoitukseen ja mahdollisesti kenen hyväksi?
- Kenen kulttuuriperintö?

Tekijänä voi olla sama taho, mutta kyseessä voi olla myös tilanne, jolloin kulttuuriperinnön luoneen tahon tulosta, kulttuuriperintöä, eivät tunnistaakaan omaksi ne, keiden kulttuuriperinnöstä tulisi olla kyse. Tärkeää siinä on, että ihmiset itse ovat olleet mukana määrittämässä ja luomassa oman kotiseutunsa kulttuuriperintöä. Näin he myös voivat tunnistaa sen omakseen ja käyttää paikallisen tai alueellisen kulttuurin symboleja vahvistamaan ja luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Samalla nämä symbolit myös mahdollistavat erottumisen muista ryhmistä. Mitkä erottavat Mikkelin seudun kulttuuriperinnön muista läheisten alueiden kulttuuriperinnöistä? Miten niitä symboleja käytetään yhdistämään ja erottamaan? Miten uusista Mikkelin seudun asukkaista – tai

vaikkapa sen lukuisista kesäasukkaista – tulee näiden symbolien käyttäjiä, ts. sellaisia, että mahdollisimman monet tunnistavat ne omakseen ja voivat niitä tarvittaessa muokata ja luoda uusia, sillä pysyäkseen elinvoimaisena kulttuurin ja myös kulttuuriperinnön tulee uudistua ja sopeutua uusiin tilanteisiin. Näin se takaa jatkuvuuden, menneestä tämän päivän kautta tulevaisuuteen.

FM Emma Susi: MUOTOILTU PAIKALLISUUS

Kulttuuriperinnön ja paikallisuuden tuotteistaminen muotoilussa

JUUREVA - satakuntalaista muotoilua on Porissa 2008 lanseerattu maakunnallinen taidekäsityömallisto ja muotoilijoiden yhteisö. Esityksessäni kysyin mitä satakuntalaiset taidekäsityöammatilaiset haluavat kertoa juuristaan yhteisen malliston ja siinä mukana olevien itsenäisten tuotesarjojen kautta? Entä miten tuottajana ja malliston konseptin rakentajana olen yhdessä muun tiimin kanssa visualisoinut ja tuotteistanut paikallisuutta ja yhteistä alueellista kulttuuriperintöämme? Mitä on muotoiltu paikallisuus?

JUUREVA taidekäsityömallisto on ainutlaatuinen kokonaisuus. JUUREVA-yhteisön yhtenä kantavana voimana on paikallisuus ja satakuntalainen kulttuuriperintö. Muita JUUREVA-malliston ja juurevalaisuuden kulmakiviä ovat vahva käsityöosaaminen, yhteiset arvot sekä ajatus meidän mallistosta. Pidän mallistoa eräänlaisena yhteisöllisyyden ilmentymänä.

JUURET PAIKALLISUUDESSA

Paikallisuuteen pohjautuvaa kymmenen tekijän yhteistä taidekäsityömallistoa kohtaan on osoitettu kansallisella tasolla runsaasti kiinnostusta. Mallistoa kohtaan osoitettu kiinnostus on varmasti monien asioiden summa. Eittämättä yksi asia liittyy yhteiskunnalliseen ilmiöön, jossa tulevaisuuden kulutustottumukset kohdistuvat yhä enemmän persoonallisuuden korostamiseen. Käsini tehty, paikallisuudesta ja perinteestä kumpuavat teemat sekä omat juuret tuntuvat kiinnostavan kuluttajaa, ja tätä kautta myös mediaa. Alueellisen identiteetin ainutlaatuisuutta halutaan painottaa. Perinteinen äidiltä tyttärelle tai isältä pojalle siirtynyt käsini tekemisen taito on katoavaa, joten sen vaalimiseen on herätty. Kädentaitajia on alettu arvostaa uudella tavalla ja käsini tehtyjä tuotteita pidetään laadukkaina ja suunnittelua kiinnostavana. Näistä ollaan myös valmiita maksamaan. JUUREVAN rinnalla useat paikalliset käsityöyhteisöt voisivat korostaa entisestään käsini tekemisen ainutlaatuisuutta, omia juuriaan ja paikallisperinteestä nousevaa tematiikkaa.

PAIKALLISUUS TUOTTEISTAMISEN LÄHTÖKOHTANA

Markkinoinnissa asiakkaan tulkintaa ohjailtaan markkinointiviestinnällä. Markkinointiviestinnän työkaluja käytetään, kun tuotetta, tuotekokonaisuutta tai palvelua paketoitaan ja konseptoidaan ostettavaan muotoon. Kotimaan markkinoilla tekijän ja tuotteen kotia voi nostaa esille monin tavoin esimerkiksi tuotemerkin, identiteettikuvaston ja tuotteisiin liitettyjen tarinoiden avulla. Tuotteet tarinallistetaan eli niiden ympärille luodaan tiettyjä, toivottuja mielikuvia herättäviä tarinoita. Tuotteelle tai palvelulle luodaan sielu ja identiteetti.

JUUREVAN kohdalla satakuntalaisuutta ja Satakuntaa nostettiin esille myös malliston visuaalisessa ilmeessä. Se oli myös malliston kokonaiskonseptin rakentamisen peruslähtökohta. Satakunnasta haluttiin herätellä vahvan käsityöosaamisen maakuntaa. JUUREVASTA tehtiin brändi, joka perustuu käsityöosaamiseen, yhteisiin arvoihin, paikallisuuteen sekä satakuntalaiseen kulttuuriperintöön.

JUUREVA-malliston kohdalla tämä todentui itse malliston tuotteiden lisäksi ryhmän näyttelyiden ulkoisessa ilmeessä, graafisessa suunnittelussa ja kaikessa mallistoa tukevassa visuaalisessa suunnittelussa.

Lisätietoa

Susi, Emma (2010): JUUREVAA. Hanke, mallisto, yhteisö. Satakunnan taidetoimikunnan julkaisuja. www.juureva.fi

Kirjoittaja on intohimoinen muotoilun ja taidekäsityön ystävä ja seuraaja. Hän valmistele kulttuuriperinnön tutkimuksen väitöskirjaa aiheesta Kulttuuriperintö tuotteena, opettaa kulttuurituotantoa Turun yliopistolla ja toimii päätoimisesti Porin kaupungin tuottajana.

FT Lassi Saressalo: Kuntaliitosten kulttuurisista vaikutuksista

Näkökulmat:

1. kadonneiden kuntien
2. uuden kuntakokonaisuuden ja niiden asukkaiden identiteetit
 - annetut identiteetit
 - saavutetut identiteetit
 - omaksutut identiteetit
3. uuden kuntakokonaisuuden mielikuvat (brändit)

Identiteettejä yksilöllä voi olla annettuja, kuten sukupuoli, kieli, ihonväri, uskonto, usein kansalaisuus, kuntalaisuus jne. joita toki voi vaihtaa tai saavutettuja kuten sosiaalinen status, muuttajan paikallisuus, ammatti, joita on helppo vaihtaa ja omaksuttuja lähinnä yksilötasolla kuten sopeutuvaisuus, alistuneisuus, dynaamisuus jne.

On muistettava, että samastumistasoja, identiteettejä voi olla ja onkin eri tasoilla. Olemme eurooppalaisia, pohjoismaalaisia, suomalaisia, maakuntalaisia, suurkuntalaisia, kuntalaisia, kaupunginosalaisia, kyläläisiä. Aina sen mukaan, miten tarkkaan meikäläisyys pitää selittää. Ei keravalainen Berliinissä kerro olevansa Keravalta vaan Helsingistä, jotta tulee edes jokseenkin paikannettua. Mutta pispalalainen voi kertoa Suomessa olevansa Pispalasta, koska kaikki sen tuntevat!

Mennyt maailma:

Mikä itse asiassa häviää?

- perinteinen pienkunta (pitäjä)
- nimi
- kunnallinen samaistumismahdollisuus
- yhteisöllisyys
- raja meidän ja muiden välillä
- ainutlaatuinen virallinen meikäläisyys
- hallinto- ja palvelurakenne
- tuttuus hallinnossa
- hallintopalvelujen läheisyys
- demokratian läheisyys

Yksilötasolla tarkasteltuna kuntamuutosprosessissa keskeistä tuntuu olevan samastuminen nimenomaan paikallistasolla omaan lähiympäristöön ja seuraavalla tasolla omaan kuntaan. Siis alueisiin, jotka tunnetaan ja joissa "osataan olla". Tällöin myös rajat tulevat keskeisiksi. Tässä on taustalla luonnollisesti 1860-luvun kuntien perustaminen seurakuntapohjalta.

Yksi keskeisistä minuuden ja meikäläisyyden symboleista on kunnan nimi. Siis: mihin me kuulumme, keitä ovat nimeltään meikäläiset. Kuntamuutoksessa tämä nimetty alue, reviiri, tuttu ja turvallinen katoaa – ainakin näin uskotaan. Mutta onko niin? Katosiko Teisko johonkin tai Nurmo? Eikö Sippola säilynyt vaikka oli 30 vuotta Anjalankoskea, josta siitä ei koskaan tullut oikeaa "pitäjää"? Nimiasia tuntuu olevan keskeinen – yhtä keskeinen kuin uuden kunnan vaakuna meikäläisyyden symbolina. Nimi erottaa myös meikäläiset toisista – "nuo toiset" ovat siis nimeltään erilaisia. Uusissa kuntarakenteissa nimijärjestelmäkin uudistuu, mutta lähinimet kyllä säilyvät. Joka tapauksessa vanha kunta häviää palvelujen tuottajana ja hallintorakenteena, me kuulummekin johonkin suurempaan, josta emme ole tottuneet käyttämään käsitettä "me". Kunnallinen palvelutarjonta etäännyttyy ja tuttuus häviää. Tunnenko enää kunnanjohtajan, valtuuston pj:n tai kunnan-kamreerin? Eikö kunnantalolta enää saakaan samaa palvelua kuin ennen? Kuka nyt hoitaa asioitamme?

Hallintopalvelut etäännyttävät ja muuttuvat kasvottomiksi. Onko demokratiaa enää sellaisena, kuin ennen? Ketä äänestän kuntavaaleissa? Puoluelistalta vierasta nimeä vaiko oman kylän tyttöä, vaikka olisikin "väärää väriä"? Miksi minä ryhtyisin ehdokkaaksi, kun en tiedä uuden kunnan asioista mitään? Onko tekeillä jotain, joka paikkaisi demokratiavajeen, kunnanosavaltuustot, kunnan sisäiset vaaliipiirit, järjestöjen vaikutusmahdollisuuksia vahvistuminen?? Uusi kuntalaki tuonee tähän ratkaisuja.

Kunta meni, mutta kotiseutu säilyy!

- paikallinen kulttuuriperintö talteen
- paikallismuseot kunniaan
- kiinteistövero pois museoilta ja seurantaloilta
- kotiseutuarkistojen kehittäminen
- paikannimien säilyttäminen
- kadonneen kunnan historian kirjoittaminen
- paikallisyhdistystoiminnan tukeminen
- paikallisuutta korostavat tapahtumat
- koulujen ja kotiseutu- ja kulttuuriympäristökasvatus
- paikallisen informaation turvaaminen
- viitoitus (kulttuurikohteet)
- lähipalvelujen kehittäminen

Mitä pitää tehdä kuntaliitossuunnittelussa (muun lisäksi):

On huolehdittava, että tulevaisuutta lähdetään rakentamaan olemassa olevan kulttuuriperinnön varaan. Uuskunnassakin on muistettava, että sen osilla on oma historiansa ja kulttuuriperintönsä, eikä uutta kuntaa voi lähteä rakentamaan kulttuurisesta nollapistestä. Kunnanarkisto sisältää menneisyyden dokumentin ja sen saattaminen valmiiksi ja säilyttäminen käyttökunnossa on keskeistä. Siihen liittyy mahdollisuus hyödyntää arkistojen "kasvunvaraa" kotiseutuarkistotyössä. Onkin tuettava niitä aktiviteetteja, jotka tähtäävät paikallishistorian tallentamiseen mm. järjestöarkis-

tojen ja muiden kotiseutuarkistoaineistojen kokoamisessa, järjestämisessä, tallentamisessa ja käytössä. Osa tätä on paikallismuseoiden kohtalo. Usein ne ovat kuntien omaisuutta ja siirtyvät näin ammatillisesti hoidettujen museoiden osiksi ja jäävät keskitettyjen museopalvelujen jalkoihin (ks. Paikallismuseotyöryhmän mietintö http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Rakkaudesta_kulttuuriperintoon.html?lang=fi.) Kolmannen sektorin paikallismuseot kaipaavat tukea, ne ovat meikäläisyyden historiansymboleja ja niiden varaan osittain perustetaan tulevaisuutta. Paikallismuseoiden niin kuin myös seurantalosten kiinteistövero päätettävä nollassi ja kunnan omistamien museokiinteistöjen vuokra-arvot on pysytettävä järkevällä tasolla. Paikallisuutta korostavat tapahtumat ja paikallinen yhdistystoiminta eri sektoreilla jatkavat elämäänsä, jos niiden annetaan jatkaa. Tämä toki edellyttää uudelta kuntahallinnolta ymmärrystä paikallisuutta kohtaan. Oletettava on, että paikallistason yhdistykset löytävät toisensa ja löytyy uusi tapa toimia samalla kun toimialoittaiset yhdistykset lähtevät hakemaan yhteistyötä uuden kunnan tasolla nykyistä kuntakohtaista toimintaa kehittääkseen. Mielenkiintoista on nähdä, miten vaalikäyttäytyminen muuttuu, äänestetäänkö paikallisuutta vai uudella tasolla, miten toimivat entiset paikallisuuteen perustuvat aatteelliset mm. poliittiset yhteisöt. Mikäli paikallinen yhteisöllisyys halutaan säilyttää, on yhdistysten yhdistettävä voimansa ja järjestettävä yhdessä mm. kesätapahtumia ja muita yhteisöllisyyttä ylläpitäviä toimintoja.

Puhumattakaan koulujen merkityksestä kotiseutukasvatustajana. Vuonna 2016 voimaan astuvaan POPSiin pyritään saamaan läpäisyperiaatteella kotiseutu- ja kulttuuriympäristökasvatusosio osana laajempaa ympäristö- ja kestävän kehityksen kasvatusta.

Paikallisen informaation turvaaminen on keskeistä ainakin siirtymävaiheen aikana. Paikallislehtien hengissä pysyminen riippuu tilaajista; paikallislehden tilaaminen onkin nähtävä enemminkin kannanottona kuin taloudellisena uhrauksena. Paikallislehdet tarjoavat kuitenkin juuri sitä tuttua ja turvallista, jota kaivataan, siinä niiden merkitys. Ilmaisjakelulehdet taas elävät mainostuloilla, mikä edellyttää paikallisen tarjonnan käyttöä ostopäätöksiä tehtäessä. Vaikea yhtälö.

Pienenä yksityiskohtana mainittakoon kulttuurikohteiden viitotus, joka merkitsee sitä, että vuoden 2013 loppuun mennessä kaikki siniset + hannunvaakunaviitat tulee muuttaa EU-ruskeiksi. Tämä on kallista ja sitä varten onkin liitosneuvotteluissa varattava määräraha tätä varten – ja tietenkin jo nyt pyydettävä kunnalta apua direktiivin noudattamiseksi. Viitat ovat opasteita paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen kulttuuriperintöön. On torjuttava yritykset poistaa postipaikkanimet tai viitoitukset ja korvata ne ”uusilla”. Paikannimillä on merkittävä osuus identiteettirakennelmissa, niihin sisältyy paikkakunnan historia niin yhteisö- kuin yksilötasollakin. Nimien keruu ja selitykset esim. paikallislehdissä ovat keskeisiä, ne ovat myös keskeinen osa kulttuurireittien tekstejä, joiden avulla niin syntyvät paikalliset uudet asukkaat kuin paikkakunnalle muuttavatkin saavat perustietoa uudesta asuin- ja kotiseudustaan.

Samaa asiaa palvelee kunnan historian kirjoittaminen siihen viimeiseen hetkeen asti, jolloin kunta hallintorakennelmana katosi. Tässä palvelee tilaushistoriakeskusten historioitsijaverkosto. Myös katoavan kunnan symboliikka on siirrettävä paikallistason symboliikaksi, kuntavaakunoista tulee kotiseutuvaakunoita, joiden käyttöä kotiseutuyhdistys valvoo, isännänviirit kertovat taustasta, kotiseutulaulut säilyvät, kotiseutujulkaisut jatkavat eloaan, kotiseutulinnut, -kasvit ja -ötökät eivät katoa Lähipalvelujen kehittäminen ja paikallisdemokratia ovat poliittisia kysymyksiä,

jotka herättävät levottomuutta. Palvelupisteet entisissä kunnantaloissa, rajoitetut aukioloajat ja kiertävät virkamiehet, siinä peruspalveluratkaisuja. Kuntalain muutos tulee tarjoamaan kunnan-osavaltuustoille tai muille lähidemokratiaratkaisuille myös päätäntä- ja budjettivaltaa, muistettava myös kuntakohtainen vaaliinvaikuttavuus paikallisen äänen kuulemiseksi. Muitakin keinoja on.

Seurakunnallinen työ

- hajautettua vai keskitettyä
- seurakunta, seurakuntayhtymä, kappeliseurakunnat
- rovastikunnat, seurakunnat
- palvelustoiminta paikallistasolla
- "lähikirkot" ja "oma" kohdistettu henkilöstö
- kotihautausmaa
- tuttuus ja turvallisuus

Nykyisen kuntalain mukaan kussakin kunnassa voi olla vain yksi seurakunta tai seurakuntayhtymä. Tämä merkitsee, että kuntamuutoksessa joudutaan ottamaan kantaa myös luterilaisen kirkon organisointiin. Keskeiskysymykseksi nousee, hajautettu vai keskitetty malli. Vaihtoehtoina voi olla yhden seurakunnan malli, jolla on kappeliseurakuntia, joilla on omat budjetit, oma henkilöstö ja omat palvelut. Sen rinnalle kehitellään rovastikuntamallia, joka hoitaa keskitetyksi palvelut, mutta varsinainen kirkollinen työ jää rovastikuntien alaisille seurakunnille. Tai usean seurakunnan malli, joiden yläpuolelle rakennetaan seurakuntayhtymä, yhteinen päätöksentekokoneisto, yhteiset palvelumuodot ja seurakuntayhtymän seurakunnat vastaavat itsenäisesti saamallaan kehysbudjetilla alueensa kirkollisesta palvelutoiminnasta. Sekamallejakin löytyy, tavoitteena kaiketi tulisi olla lähikirkkomalli, jossa hengellinen työ olisi lähellä ihmistä ja myös diakoniatyö sekä nuorisotyö ja muut erityispalvelut. Miten käy keskitetyssä mallissa hautausmaiden, ylläpidetäänkö kaikkia hautausmaita, onko kirkolla varaa pienhautausmaihin? Tässäkin kyseessä ovat suuret emootiot varsinkin kun on kyse sankarihautausmaiden kohtalosta.

Erikseen on muistettava eri puolilla maata yli kuntarajojen vaikuttavat herätysliikkeet, vapaat liikkeet ja ortodoksinen seurakuntalaitos.

Koululaitos

- keskitetty koulutuspalvelu?
- päivähoito ja esikoulu paikallistasolla?
- paikalliset harrastusmahdollisuudet, koululiikunta ja liikuntayhteisöt
- paikalliset/kyläkoulut, oma koulu?
- tuttuus = henkinen turvallisuus
- koululaitos ja nuorisotyö
- uudet "oikeat" uuskuntalaiset?
- avainhenkilöt – opettajat

Ihmisten mielissä pienet koulut näkyvät tuttuuden ja turvallisuuden tyysijoina. Näin varmaan esikoulutasolla ja alakoulussakin on. Mutta onko niillä mahdollisuutta sellaiseen pedagogiseen tasoon kuin on suuremmilla kouluilla? Jos asuinalueen lapsiluku on alle kahdenkymmenen, ei koulu yksinkertaisesti kannata ylläpitää. Tämäkin on tunnekysymys. Joka tapauksessa koululla tulee

olla tehtävänä kotiseutu- ja kulttuuriympäristökasvatus osana lasten identiteetin rakennuspuiden kehitystyössä. Vain oman taustan tunteminen antaa mahdollisuuden tasavertaisuuteen kypsyminen, kulttuurisen monimuotoisuuden ymmärtämiseen ja kansainvälistymiseen.

Koulujen yhteydet mm. liikuntajärjestöihin ovat luonteva kanava ohjata lapset harrastuksiin, paikallistason toimintaan ja samalla pyrkiä saamaan aikuisväestöstä vapaaehtoistyövoimaa toimintaan. Samoin koululaitoksen ja nuorisotyön suhteet on otettava tarkastelun alle, nuorisojärjestöjen työtä on tuettava ja kouluja on voitava käyttää vapaaehtoistyön tiloina. Kouluihin tulee myös ihan oikeita uuskuntalaisia, paikkakunnalla syntyneitä, joilla usein on vanhempiensa suhde lähiseutuun. Mutta koulu sopeuttaa myös maassa - ja maahanmuuttajalapsia ja nuoria yhteisöihin ja koko yhteiskuntaan.

Kotiseutu- ja kulttuuriympäristöopetuksen yhtenä ongelmana on, että opettajat eivät välttämättä tunne työpaikkakuntansa taustaa ja kulttuuriperintöä eivätkä voi sitä näin luontevasti sovittaa oppisisältöihin. Tätä varten on luotava POPS -järjestelmän sisään läpäisyperiaatteella toimivia sisältöjä, joita varten luodaan valmiita oppimateriaalikonaisuuksia paikallisesti sovellettavaksi.

Kotikunta meni mutta uusi tuli!

- kenen ja minkä niminen kunta, samastuminen
- uuden identiteetin luominen
- uuteen kuntaan kasvattaminen
- uuden symboliikan läpiajo
- sateenvarjoidentiteetti/paikallisidentiteetti
- Akaan toijalalainen – Toijalan akaalainen

Uuden kunnan nimi tulee olemaan keskeinen samastumiskohde ja kaikkia kiinnostava puheenaihe, samalla lailla kuin kunnan vaakunaksi valikoituva vanha tai uusi vaakuna sekä muut kuntasymbolit. Pitkään tulee elämään pitäjien vanhojen nimien käyttötapa, joka tarjoaa samastumismahdollisuuden – keitä me siis nyt olemme, ketkä kuuluvat meikäläisiin. On selvää, että kaksoisnimisyys, jopa kolmoisnimisyys säilyy (Teiskon Velaatassa Tampereella). Kuntien nimiä muutettaessa nimitoimistollakin on sormensa pelissä. Se kavahtaa kaksoisnimiä ja epäilee vaikkapa Pohjanmaalle perustettavan vaara-loppuisen kunnannimen mielekkyyttä. Kyläkäsittien käyttö entisistä kuntakeskuksista on kyseenalaista.

Uuden kunnan kuntaidentiteetin luominen ei ole yksinkertainen eikä pikainen asia, kokonaan uuden kokonaisuuden brändääminen vaatii vuosien varovaisen työn – etenkin sen tarjoaminen liitoskuntalaisille. Luontevinta on noudattaa kahden tason mallia, jossa peruskäsitteenä on entinen kunta, pitäjä tai kunnan keskus ja sen rinnalle tarjotaan uuden kuntakokonaisuuden käsitteistöä (Salon Halikossa). Tätä uutta kokonaisuutta voidaan nimittää sateenvarjoidentiteetiksi. Maaseutukunnissa kylät säilyvät läheisyyskäsitteistöinä, kaupungeissa kaupunginosat tai palvelukeskukset ja asuinalueet vastaavasti. Koska ihminen nimittää minuttaan ja meikäläisyyttään nimeämällä itsensä ja viiteryhmänsä paikan mukaan, on syytä antaa niiden säilyä mm. postipaikkaniminä, tienviitoissa jne.

Mielenkiintoista on havaita, että suunnitelmissa ollaan siirtymässä tai eräässä mielessä palaamassa laajoihin "emäpitäjiin", joiden sisälle tulee ainakin jollain järjestelmällä toimivia "alakuntia". Miten nämä palveluntarjoajat tulevat toimimaan on tässä vaiheessa vielä auki.

Tasavertaisuusperiaate edellyttää kulttuuri- ja hyvinvointipalvelujen jakamista tasapuolisesti kaikille uuden kunnanjäsenille. Tämä edellyttää mm. selkeää yhteisöpolitiikkaa, järjestöjen paikallis-toiminnan tukemista, paikallisten tapahtumien ylläpitoa koheesion säilyttämiseksi ja vapaaehtoistyön vastaanottamiseksi

Avainryhmiksi nousevatkin paitsi paikallispoliitikot myös järjestöaktivistit, erityisesti erilaiset kotiseututoimijat, jotka voivat toimia yhteisten tavoitteiden eteenpäin viejinä – joka tapauksessa yhteisöllisyys edellyttää vanhojen rakenteiden kehittämistä niin, että eri toimintapohjalta toiminta-ajatuksensa saavat yhteisöt löytävät paikallisuudesta yhteisen intressin. Mutta myös uuden kunnan uudet meikäläistapahtumat ovat välttämättömiä, jotta uusi yhteisöllisyys sateenvarjoidentiteettitasolla lähtisi kasvamaan. Tämän edellyttää paikallislehtien tasavertaisuutta tuttuuden uutisoinnissa ja raportoinnissa, kunnanosien tietopalvelujen tasavertaista tarjontaa, koululaitoksen, nuoriso- ja kasvatustyön uuden kokonaisuuden hahmottamista niin, että uuden kunnan identiteetti tulee myös tarjolle paikallisuuden rinnalle ja yli.

On myös harkittava, voidaanko taustaltaan samankaltaisten yhteisöjen vaikkapa kotiseutuyhdistysten kesken rakentaa uuden kunnan tasoista yhteistä operatiivista kokonaisuutta, joka tasapuolisesti valvoisi kaikkien etua resurssihankinnassa. Tätä tulee taloudellisesti tukea.

Maassamuutto muodostaa mielenkiintoisen kysymyksenasettelun. Lähtekö paikkakunnalle muuttanut hakemaan asuinseutuaan uudesta kuntakokonaisuudesta vaiko sen osasista? Mikäli paikallinen identiteettisymbolismi ja -tarjonta ovat riittävän voimakasta, saattaa valinta kohdistua paikallisuuteen uus kuntaidentiteetin yli, mutta kuitenkin osana sitä. Maahanmuuttajalle kyseinen samastuminen ei ensi vaiheessa ole keskeistä - kulttuurinen selviytyminen on ensiarvoista. Tämä ei suinkaan tarkoita kulttuurista torjuntaa vaan pikemminkin uusien meikäläisten aktiivista vastaanottoa niin kunta- kuin paikallistasollakin.

Lopulta on selkeästi lähdettävä rakentamaan kunnallishallintoa entisen pohjalta, mutta niin että lähidemokratia toteutuu mahdollisimman tehokkaasti, mikä edellyttää päätöksen teon jalkauttamista kunnanosiin tavalla tai toisella.

Kivikaudesta digiaikaan

*Tervetuloa kotiseutupäiville
Mikkeliin 2012!*

Enähtötoja kotiseutupäivistä, puh. 010 581 2371.

www.mikkelin-kotiseutupaivat2012.fi

Kivikaudesta digiaikaan

**KULTTUURI-
PERINTÖ**

Valtakunnalliset
kotiseutupäivät
Mikkelin seudulla
2.-5.8.2012

MIKKELIN KAUPUNKI